

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 11.

V LJUBLJANI, 10. SEPTEMBRA 1933.

KNJIGA 14.

W. WEIBL (1814—1900)

»NEENAK PAR«

POMEN DVOJČKOV ZA ANTROPOLOGIJO

PRIV. DOC. DR. B. SKERLJ

Ce hočemo pri rastlini ali živali vedeti, ali se kakšna lastnost (prav za prav reakcijska sposobnost) podeduje in kako, lahko napravimo eksperiment: »križamo« pač enega ali več poedincev, ki imajo to lastnost, z drugimi, ki je nimajo ali tudi imajo — o tem odloča potreba od primera do primera. Naredimo pa lahko eksperiment, t. j. mi določimo rastlino ali žival po svoji volji podvržemo takim pogojem, kakor jih rabimo, da doženemo ta ali oni nam še nejasni prirodni pojav.

Eksperiment je pri človeku izključen. Antropologija se mora zadovoljiti z opazovanjem in mora sklepati iz opazovanj po analogijah. Pred vsem zanima antropologa, kaj je pri človeku dednega, kaj ni, in koliko vpliva na njegove dedne lastnosti (glej zgoraj!) vnanji svet, okolje (peristaza). Ker pa ne more eksperimentirati s človekom, si mora pomagati na drug način. Eden je opazovanje rodovin po rodovnikih, drug pa opazovanje dvojčkov. Narava sama mu je pri tem priskočila na pomoč, zakaj dvojčke rodi razmeroma malo sesalcev in menda pri vseh se jih rodi manj nego pri človeku.

Zakaj pa so dvojčki tako važni za vprašanje podedovanja?

Rekli smo, da vpliva na človeka vnanji svet. Vnanji svet (okolje v najširšem smislu besede) pa lahko vpliva le na nekaj, kar že obstoja — in to je dedna tvarina. Dedna tvarina vsakega človeka je določena s hipom oplodnje. Vse nadaljnje življenje (pred rojstvom in po njem) pa stoji že tudi pod vplivom okolja, na katero dedna tvarina po svojih bistvenih sposobnostih odgovarja (reagira). Poznamo lastnosti, ki so pogojene skoraj izključno po dedni tvarini (n. pr. rdečelasost, kodrasti lasje, oblika nosu, število in lega prsnih bradavic itd.), druge so več ali manj pod vplivom okolja (n. pr. barva las, velikost, teža, itd.), tretje skoraj izključno pogojene po okolju, tóda to so skoraj le anomalije in nekatere bolezni (n. pr. rane, zastrupitve, včasih tudi slaboumnost itd.). Imamo pa tudi anomalije in bolezni, ki so izključno dedno pogojene (n. pr. mnogoprstost, krvavičnost, nekatere oblike slaboumnosti itd.), končno take, ki so pogojene i po dedni tvarini i po okolju (n. pr.

asocialnost, kriminalnost, tuberkuloza, najbrže rak itd.). Glede značaja kakšne lastnosti ali anomalije (bolezni) skušamo po rodovniku ali po opazovanju dvojčkov dognati, ali so te vrojene (dedne), ali prirojene (pred rojstvom pridobljene) ali prave pridobljene (po rojstvu). Dalje hočemo vedeti, v kakšnem razmerju je dedna tvarina in okolje pri tej ali oni lastnosti, anomaliji ali bolezni.

Pot rodovnika smo že svojčas obravnavali, zato se to pot lahko bavimo le z dvojčki. Med dvojčki — kakor vsakdo vé — razlikujemo lahko istospolne (dva dečka ali dve deklici) in različnospolne ali parčke (deček in deklica). Če je dedna tvarina pri dveh posameznikih popolnoma enaka, potem morata biti tudi istega spola — zato lahko sklepamo, da parčki nimajo nikoli istovetne dedne tvarine, temveč da so si v navadnem razmerju brata do sestre, le slučajno istočasno rojena. Ker se pa vsak posameznik razvija iz enega oplojenega jajčeca, sklepamo dalje, da sta se bratec in sestra, ki sta rojena kot dvojčka (torej slučajno istočasno), razvila iz dveh samostojnih oplojenih jajčec. Parčki so torej brez dvoma dvoajčni dvojčki.

Pri istospolnih dvojkah je pa stvar drugačna. Med njimi pozna vsakdo take, ki so si jako podobni, in take, ki si niso bolj podobni, kakor so si bratje oz. sestre (otroci istih staršev) sicer. Za te poslednje velja predpostavka, da so se razvili iz dveh samostojnih oplojenih jajčec (kakor parčki), za prve pa, da so se razvili iz le enega oplojenega jajčeca, ki se je po oplodnji iz nam še nejasnih vzrokov razdelilo na dvoje samostojnega življenja zmožnih poedincev. Torej lahko med dvojčki razlikujemo:

1. Istospolne a) dvoajčne
b) enojajčne
2. Različnospolne, le dvoajčne.

Pri enojajčnih dvojkah mora biti dedna tvarina popolnoma istovetna (identična); govorimo tudi o identičnih dvojkah. Pri vseh ostalih (parčkih in istospolnih dvoajčnih) dvojkah je dedna tvarina različna, tako kot je različna sicer med sorojenci iz istih staršev.

Dvojčki se rode povprečno na pribl. vsakih 80 porodov enkrat, toda enojajčnih je med njimi le $\frac{1}{4}$; torej se rode le

na pribl. vsakih 320 porodov enkrat enojajčni dvojčki. Prav ti pa so važni za prej omenjena vprašanja, ker je pri njih dedna tvarina enaka in dopušča torej sklepe na vpliv okolja. Pri dvojajčnih pa tudi lahko sklepamo na vpliv dedne tvarine. Če primerjamo neke lastnosti, vidimo, da so te pri enojajčnih dvojčkih popolnoma podobne (rabili bi lahko celo izraz enake), pri ostalih dvojčkih manj in pri drugih sorojcih še manj.

Enojajčni in dvojajčni dvojčki žive lahko v istem okolju ali v različnem. Toda pri enojajčnih vemo, da so vse razlike med njima — če sploh nastopijo — pogojene po okolju. Važno je, da moremo čim prej in čim določneje spoznati dvojčke kot enojajčne ali dvojajčne. V to svrhu sta izdelala Siemens in v. Verschuer, zlasti slednji s svojimi sodelavci, lepo metodo spoznavanja (diagnostici-

ranja). Z natančnim antropometričnim merjenjem in opazovanjem se določajo podobnosti oz. razlike zlasti na 1. laseh (barva, lasišče, dlakavost itd.), 2. koži (barva, papilarne črte itd.), 3. obrazu (podrobnosti na nosu, ustnicah, uhljih itd.), 4. očeh (barva, obrvi, anomalije itd.), 5. krvnih skupinah (enojajčni dvojčki pripadajo vedno isti skupini), 6. celotnem telesnem razvoju, 7. spolni zrelosti (enojajčni dvojčki — deklice dobe menarho navadno isti dan, celo ob isti uri, itd.), 8. boleznih (enojajčni dvojčki obole skoraj istočasno n. pr. za »slepčim«, tuberkulozo itd.), 9. pisavi, gibih itd., in 10. še pri marsikaterih fizioloških pojavih (n. pr. sestava sline, seči itd.). Zanimivo je, da se »jajčnost« dvojčkov spozna lažje pri odraslem nego pri razvijajočem se človeku. Za mnoge normalne lastnosti so dognali na ta na-

ETNOGRAFSKE ZANIMIVOSTI

Na levi: dobro strenirana Japonka, ki ima tako krepko glavo, da more na njej nositi dva možakarja. — Na desni: Veren Indec daruje sončnemu bogu vode iz svete reke Ganga

čin vpliv dednosti in vpliv okolja. Tako je n. pr. razmerje med okoljem in dedno tvarino za

težo	1 : 2
prsni obod	1 : 2,4
velikost	1 : 10,4
dolžino lobanje	1 : 5,6

(po v. Verschuerju).

Pri dvojčkih imamo lahko te štiri kombinacije vplivov oz. pogojev za kakšno lastnost:

1. Dedna tvarina enaka — okolje enako,
2. Dedna tvarina enaka — okolje različno,
3. Dedna tvarina različna — okolje enako,
4. Dedna tvarina različna — okolje različno,

od katerih pa slednja praktično ne prihaja v poštev; pri nji bi bile vse podobnosti slučajne ali pa pod vplivom nam neznanih činiteljev

Razlike med dvojčkoma so najmanjše v prvem primeru, večje so v drugem, še večje pa v tretjem. Že iz tega je razvidno, da je dedna podlaga važnejša nego okolje. Razen tega pa spoznamo na ta način, da so morale nastati vse razlike med dvojčkoma v drugem primeru pod vplivom okolja, dočim so vse razlike med dvojčkoma v tretjem primeru pod vplivom dedne tvarine. In te razlike so večje nego one v drugem primeru, in sicer za prej navedene štiri normalne lastnosti v razmerju, ki smo ga navedli po v. Verschuerju.

Jasno je, da so ta spoznanja na dvojčkih važna tudi za socialno in kriminalno antropologijo. Rekli smo prej, da so izvestni socialni nagibi vrojeni prav tako kakor talenti (glej tudi naš članek v 1. številki 14. knjige) in razne telesne lastnosti. Važno je, da spoznamo v posameznem primeru, ali gre pri kakšnem socialnem oz. antisocialnem dejanju le za dejanja po notranji, vrojeni »potrebi«, ali pa za dejanja, ki je nastalo le po vplivu nekega okolja.

Prof. Lange (Vroclav) je mogel na ca. 60 parih dvojčkov dokazati, kako važno vlogo igra dedna tvarina. Kaj poročete mi n. pr. k temu, da brata-dvojčka, ki ne živita v istem okolju, isti dan skoraj ob istem času na različnih mestih izvršita vlom? Tako soglasje — konkordanca — je seveda redko, toda prav pogosta je konkordanca v tem smislu, da izvršita brata-dvojčka skoraj istočasno podobna antisocialna dejanja. Tudi pri sestrah-dvojčkih se dogaja, da se istega dne prostituirata. Konkordanca v de-

janjih, zlasti če so izvršena na različnih krajih istočasno, da celo po večletni odločenosti obeh dvojčkov, kaže pač na dedno tvarino. Tako konkordanco pa opažamo skoraj izključno pri enojajčnih dvojčkih, pri dvoajajčnih je redka, oz. kjer je, je pogojena po istem okolju. Med enojajčnimi dvojčki najdemo konkordanco češče nego med dvoajajčnimi, z diskordanco je obratno.

So torej brez dvoma ljudje, ki so rojeni z antisocialnimi nagibi; v tem smislu govorimo lahko o rojenih zločincih (prim. zgoraj cit. članek!). Lange je svojo znamenito študijo nazval »Zločin kot usoda«. Kdo bi še dvomil o tem, da imamo med sabo res nesrečneže, ki morajo biti antisocialni, ker je njih dedna tvarina na en ali drug način okvarjena?

Po rodovnikih spoznamo včasih vzrok teh okvar — v prvi vrsti alkohol. Večinoma je pa pravi vzrok neznan, kakšna enkratna dedna sprememba dedne tvarine (mutacija), ki jo je povzročilo bogvé kaj.

Tako nas privede »metoda dvojčkov« (v. Verschuer) do spoznanja, da je zločinstvo lahko dedno utemeljeno, rodovnik (»metoda rodovnikov«) pa nam odkrije včasih isto, k temu pa še lahko načrtir podedovanja. Toda dočim nas je rodovnik poučil lahko le o tem, da je zločinstvo v tej ali oni rodbini bolj pogosto (»famiilarno vezano«), nam je dala »metoda dvojčkov« popolno gotovost o tem, da smemo govoriti o dedni podstavi za antisocialna dejanja in v tem smislu o rojenih zločincih.

R. Schneider: TRŽNI DAN

IZKORIŠČANJE MORSKE ENERGIJE V ANGLIJI

INŽ. A. ZUPANČIČ

isel, pretvarjati energijo plime in oseke v električno energijo, ni nova. Pojavila se je v zadnjih letih cela vrsta načrtov, ki pa so bili vsi več ali manj fantastični in navadno niso imeli posebno realne podlage. Ker tudi njihova gospodarska stran skoraj v nobenem primeru ni bila pravilno proučena, je popolnoma razumljivo, da so vsi resni tehniki gledali precej skeptično na vse take projekte in jim tudi laiki skoraj nikoli niso pripisovali posebnega pomena.

Anglija je industrijska država z veliko potrošnjo električne energije. Danes so skoraj vse centralne in parne centrale, toda zaloge premoga so omejene in bodo čez nekaj stoletij, morda pa tudi desetletij usahnila, zaradi česar je treba prej ali slej predvideti kako drugo pogonsko sredstvo. Vodne sile Anglije so minimalne in ne bi mogle kriti naraščajočega konzuma. Zato je bila tu še bolj kot drugod potrebna skrajna racionalizacija električnega gospodarstva.

Elektrifikacija Anglije sloni na komunalni podlagi in izvršuje vlada preko svojih organov nadzorstvo nad vsemi elektrifikacijskimi deli v državi. Že zgodaj je bil za vso državo ustvarjen načrt enotnega vsedravnega omrežja. Vse večje centrale so med seboj zvezane in vsa Anglija je prepletena z daljnovodi 66.000 oz. 132.000 voltov. Odtod izvira tudi beseda »grid« (rešetka), ki je postala kolektivni izraz za pojem vsedravnega elektrifikacije in vsedravnega omrežja.

Plima v severnem morju je jako visoka in dviganje morske gladine za 10—15 ali tudi več metrov na nekaterih mestih angleške obale nikakor ni redek pojav. Zaradi tega in iz navedenih razlogov so načrti izkoriščanja morske energije dobivali vedno bolj konkretno obeležje in se je končno tudi vlada začela zanimati za ta problem. L. 1925 je bila imenovana posebna komisija, ki ji je bila poverjena naloga, da s tehnične in gospodarske strani prouči možnost izkoriščanja morske energije na izlivu reke Severn v zapadni Angliji.

Komisija je letos predložila vladi obširno poročilo o rezultatih svojega dela. Iz njega je razvidno, da je prišla do za-

ključka, da gre tu za absolutno realen in konkreten projekt.

Prva pripravljajna dela so bila: hidrografska raziskavanja, ki jih je izvršil hidrografski urad mornarice ter izdelava modela izliva reke, ki je služil za celo vrsto poizkusov.

Že sami stroški predel so znašali preko 50.000 funtov sterlingov, torej po našem denarju ca. 12.000.000 Din, iz česar se lahko razvidi na eni strani obseg projekta, na drugi strani pa tudi važnost, ki mu jo pripisujejo celo uradni krogi.

Predvidenih je vsega skupaj 72 turbin z maksimalnim učinkom po 17.000 KS, od katerih bi bilo istodobno največ 67 v pogonu. Meritve in računi so pokazali, da bi se dalo ob vsaki plimi izkoristiti povprečno 3.200.000 KWh (kilovatnih ur), tako da bi letni bruto učinek ob 706 plimah (od ene plime do druge mine ca. 12½ ur, kar da letno 706 plim) znašal ca. 2.250.000.000 KWh. Odštevisi ca. 50.000.000 KWh za lastno potrebo naprave, ostaneta razpoložljivi ca. 2,2 milijardi KWh na leto.

V svrhu stalnosti pri oddaji energije je predvideno akumuliranje (zbiranje) energije in sicer v posebnem rezervoarju v višini ca. 130 m nad centralo, v katerem se da akumulirati vodna energija ca. 20.000.000 KWh. Z gradnjo tega rezervoarja se pretvarja periodično oddajanje energije v stalno. Presežki energije ob visokih plimah — ki bi se ne pojavili vedno ob istem času, ampak dostikrat ob dobi, ko se trenutno sploh ne bi mogli izkoristiti, ker v omrežju zanje ne bi bilo potrebe (n. pr. ponoči) — se morejo najbolje izkoristiti za tlačenje odvišne vode v akumulacijski rezervoar, od koder se ta voda lahko po potrebi spet spremeni v električno energijo. Ta način akumuliranja energije nikakor ni nov in se v nekaterih državah uspešno izvaja že več let.

Kakor omenjeno, je učinek naprave proračunan na letni 2,2 milijardi KWh. Ob nakupičenju energije v akumulacijskem rezervoarju preostane od tega, ako odračunamo energijske izgube zaradi tlačjenja vode, še ca. 1,61 milijarde KWh letno za oddajo v »grid«.

Letna potrošnja električne energije bo v vsej Angliji predvidoma v letu 1941

narasla na 21 milijard KWh, tako da bi se ob izvršitvi tega projekta $\frac{1}{13}$ te energije pridobivala iz morja. Ta centrala bi imela skoraj dvakrat tolikšno efektivno kapaciteto, kot jo ima danes največja centrala v Angliji.

Jedro projekta pa je seveda njegova gospodarska stran. Stroški celega projekta so proračunjeni na 38,426.475 funt. sterlingov in sicer odpade od te vsote na: nasip in centralo . . . . . 25,457.574 rezervoar in akumulacijsko

napravo 11,468.901
daljnovode 1,500.000
skupaj funt. sterl. 38,426.475

K tej vsoti je treba dodati še 12 milij. funt sterl. za cestne, železniške in pristaniške zgradbe, ki bi se morale spremeniti, premestiti ali nanovo zgraditi, tako da dobimo za ves projekt okroglo vsoto 50,000.000 funt. sterl. (ca. 12 milijard Din).

Pri sestavljanju proračuna se je komisija držala naslednjih osnov: a) gradnja bi trajala 15 let, b) zaradi priprave in posebnega zakona, ki bi ga bilo treba šele sestaviti in predložiti, se delo ne bi moglo pričeti pred letom 1937, c) vlada bi prevzela jamstvo za posojilo, ki bi ga bilo treba najeti, a obrestna mera ne bi smela biti višja od 4%, d) v »grid« bi se oddalo letno 2,2 milijarde (oz. ob akumuliranju 1,61 milijarde) KWh, e) tudi stroški bi se razdelili na 15 let in f) amortizacijska doba bi znašala: 75 let za vodne zgradbe in vse zidane stavbe, 30 let za težke železne konstrukcije, turbine in težke stroje ter 20 let za električne st. o. je in ostale aparate.

Pri teh razmerah bi znašala produkcijska cena za KWh ca. 0.18 d [1 d (penny) = 1 Din] ob direktnem izkoriščanju morske energije, oz. ca. 0.24 d ob akumuliranju energije v posebnem rezervo-

arju. Najnižja produkcijska cena v angleških parnih centralah je danes ca. 0,3 d za KWh, tako da bi bila s tem dokazana rentabilnost tega svojevrstnega, na prvi pogled nekoliko fantastičnega načrta.

Letni obratni in kapitalni stroški bi znašali 2,451.285 funt. sterl., a za parno centralo z istim učinkom 3,737.000 funt. sterl., kar bi pomenilo letni prihodek 1,285.715 funt. sterl., toda tukaj je računano obrestovanje kapitala za parno centralo s 6½%, najvišje, ki je po zakonu dovoljeno. Pa tudi ako računamo le s 4%, znaša letni prihodek še vedno ca. 1,100.000 funt. sterlingov.

Pri sestavljanju proračuna so bili vkalkulirani tudi nepredvideni izdatki in je objavljen proračun za 12½% višji kot so bili z ozirom na današnje razmere cenjeni dejanski stroški.

Z ozirom na veliko nezaposlenost, ki vlada kakor povsod drugod tudi v Angliji, je treba upoštevati tudi socialno stran projekta. Cenjeno je, da bi neposredno in posredno dobilo dela pri tem projektu povprečno preko 12.000 delavcev letno. Od začetka bi jih bilo manj, a proti koncu bi to število naraslo na preko 27.000.

Razumljivo je, da je načrt vzbudil v vseh, pred vsem pa v strokovnih krogih vsestransko pozornost in izzval hudo debato za in proti. Pojavila se je že cela vrsta pomislekov, vendar pa do zdaj še ni bilo nobenega takega, da ga ne bi bila upoštevala komisija že pri svojem raziskovalnem delu. Vsekako pa je pred definitivno odločitvijo pričakovati še hudih borb. Je še povsem negotovo, ali bo sploh prišlo do izpeljave tega načrta; toda tudi če ne bo, zamisel sama zaradi tega ni nič manj drzna in zanimiva.

»ULTRASONORNI« VALOVI

Madžarski kemik prof. A. Szent Györyi je nedavno objavil zanimive izsledke pri poskusih s tako zvanimi ultrasonornimi valovi. To so zvočni valovi tako visoke frekvence, da jih človeško uho ne more več dojemati kot zvoke. Ti valovi lahko služijo za merjenje trdnosti med posameznimi atomskimi skupinami v kemičnih spojinah. Pri poskusih je uporabljal madžarski kemik valove s frekvenco (število nihanjev na sekundo) 723.000, dočim je meja, pri kateri se zvočni valovi še slišijo pri 16 do 20.000 nihanjih na sekundo. Kot vir ultrasonornih valov se uporablja kremenčeva plošča, ki naha pod vplivom električnega oscilatorja. Pod učinkom teh valov

se n. pr. razcepi trsni sladkor v enostavnejše vrste sladkorja, dočim na sorodne snovi valovi nimajo nikakega vpliva. Snovi rahle molekularne strukture kakor n. pr. gumi arabikum, škrob, želatina se pod vplivom valov razcepijo. Kemiki sodijo, da pri teh pojavih ne gre za kemične marveč za zgolj mehanične učinke ultrasonornih valov. Poskusi, da bi se s temi valovi vplivalo na kakšen način na tvorbo raka, so ostali doslej brezuspešni.

OLDOWAY, DOMOVINA AFRIŠKEGA PRAČLOVEKA

L 1913. je našel dr. H. Reck, zdaj profesor na berlinskem vseučilišču, na potovanju po bivši nemški Vzhodni Afriki okostje človeka, ki je pred mnogo tisočletji živel v dolini Oldoway. Njegovo odkritje je vzbudilo veliko po-

v družbi z neko angleško odpravo znova posetil najdišče, da podrobno prouči svoje odkritje.

Oldowayski človek je bil na vsak način višje razvito bitje nego Neanderthalec, čigar pretežno telesne lastnosti se dajo posneti dovolj razločno iz grobega sestava njegove lobanje. Oldowayski človek je poznal že izdelovanje orodja, ki si ga je pripravljaval iz lave, kremenjaka in obsidiana. Živalstvo prav posebne vrste je dajalo obeležje njegovemu življenju. Njogo-

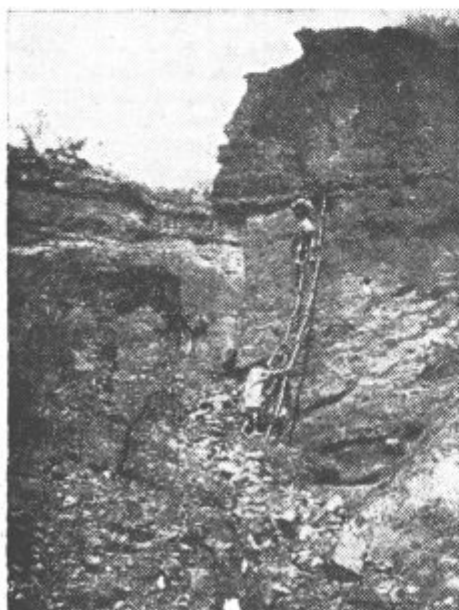

Lobanja človeka iz Oldowaya

zornost med učenim svetom, ker pa je kmalu nato izbruhnila svetovna vojna, je bila znamenita najdba skoraj popolnoma pozabljena. Po osemnajstih letih je dr. Reck obudil zanimanje za oldowayskega človeka in je

Grob prazgodovinskega Afričana v Engaruki

Stena v Oldowayu, kjer so odkrili najvažnejše najdbe

vi sodobniki so bili namreč: konj s tremi parklji, predniki današnje žirafe, antilope z dolgim rilcem in povodni konji s pripravo, močno spominjajočo na periskop podmornic.

Profesor Reck je o svojih obeh odpravah izdal obširno delo, v katerem zelo živahno popisuje čudovito oldowaysko sotesko, način življenja afriškega pračloveka ter živalstvo, ki je živelo na črni celini pred davnimi tisočletji. Svoje prvo potovanje v Oldoway je dr. Reck izvršil l. 1913. s karavano številnih nosačev, ki so v

mukepolnih pohodih po brezvodnih stepah rabili cele tedne, da so dosegli svoj cilj. L. 1931. je učenjak napravil isto pot zelo zložno in hitro v avtomobilu in čitatelj čuti veliko razliko, ki jo je povzročil razvoj tehnike ter tako znatno približal prošle vekove z današnjim časom. Kakor je zemlja

postala zaradi prometnih sredstev manjša, tako so nam tudi ostaline davnih vekov daleko bližje. Knjiga dr. Recka nam prav posrečeno predočuje orjaški preobrat, ki je v zadnjih letih nastopil na poprišču raziskovanja doslej neznanih delov črnega dela sveta.

ŽIVALSKI POLETI PREKO OCEANA

Nedavno so časopisi prinesli vest, da se je italijanskemu letalcu Agellu posrečilo pobiti največjo letalsko brzino, ki je znašala 655 km na uro. Agello je to brzino popravil na 682 in celo na 692 km. Toda Italijanom tega ni bilo dovolj in so takoj javili v svet, da je njihov letalec Neri dosegel pri vajah v letanju kar 740 km na uro. Ta najvišja hitrost še ni kontrolirana, ker Neri ni imel namena pobiti rekord svojega rojaka in pri njegovem poletu ni bilo potrebnih nevarstev, ki bi nadzorovali in nesporno ugotovili hitrost njegovega poleta. Vendar izhaja iz vsega tega, da je taka brzina popolnoma možna in se bo temu ali onemu letalcu kmalu posrečilo, da jo doseže.

Morda pa so živali, ki lete še hitreje nego človeški letalci. Ako zastavimo to vprašanje prirodoslovcu, se bo takoj spomnil, da je med obadi letalec, ki poseka vsakega aviatika. To je obad one vrste, ki leže svoja jajčeca počivajočim srnam v smrček. Ličinke se potem nastanijo v grlu živali in zaduše marsikaro srno, ki nima dovolj močnih pljuč, da bi izkašljala nadležne zajedavce. Ta škodljivi obad doseže v svojem letu brzino 350 metrov na sekundo. V eni minuti bi to dalo 21 km, v eni uri pa okroglo 1250 km. Navedena brzina je ugotovljena, in sicer jo dosega obad brez pomoči vetra. Ako dalje računamo, dobimo rezultat, da bi obad preletel Ocean v treh urah in 10 ali 15 minutah.

Kdor rad dlako cepi, bo takoj dejal: »Če je ta hitrost obadova ugotovljena na kopnem, dobro. Toda ali so učenjaki že kdaj poslali obada preko morja? Teoretično je ta račun pač pravilen, za prakso pa nima nobenega pomena.« Učeni žučkoslovci bodo brez dvoma pritrtili, da so merili brzino obadovega poleta le nad kopno zemljo in da jim ni znano, da bi bil kdaj obad že letel preko morja. Vendar pa se bodo pri tem spomnili

drugih lahkokrilcev, o katerih je ugotovljeno, da so preleteli Ocean in dokazali, da je tudi majčkenim živalim prekoceanski polet mogoč.

V Afriki in na evropski obali Portugalske so često že opazovali cele roje metuljev, ki so doma v Južni Ameriki. Roji ne prihajajo redno preko morja, marveč se le od časa do časa pojavijo v Afriki in na Portugalskem, kadar se lahko poslužijo ugodnih zračnih tokov. Pri tem pa se ne dajo samo nositi vetrovom, marveč si vrlo pomagajo tudi s svojo presenetljivo veliko silo v krilih. Okoliščina, da jim veter pomaga pri tem, ne izpreminja ničesar na dejstvu, da šibke stvarce prelete ogromno prostranstvo, saj so tudi letalci veseli, ako jim pomagajo ugodni vetrovi do zboljšanja rekorda. Pomorščaki vedo, da ni nikakara redkost, ako se na jadrnice spuste celi roji potujočih metuljev, da si nekoliko odpočijejo na dolgi poti. Kadar ni dobre priložnosti za počitek, mora pestra družčina pač preleteti vso progo brez pristanka. Njim se vijak ne zlomi, krila se ne pokvarijo, mazivo in gorivo jim ne poide.

Največjo hitrost v svojem poletu pa imajo brez dvoma bakterije, ki lete od enega konca sveta na drugi. Njihov polet se seveda ne da kontrolirati, vendar so zdravniki mnenja, da se širijo z vetrovom, ne pa da jih prenašajo potniki. Tako se prenaša hripa z vetrovom iz Japonske v Ameriko in odtod v Evropo ali obratno. Ako ne štejemo velikanskih ovinkov, je nje polet naravnost bliskovit. Človek zato ne more uiti bakterijam, ki so hitre kakor veter.

Ako se človeku posreči, da bo lahko izločil zemeljsko privlačnost in vztrajnost gmote iz svojih računov, potem bo morda kdaj dosegel največjo brzino. Dokler pa tega ni, ostane hitrostni rekord pridržan obadom in morda še nekaterim drugim žuželkam. tr

ROBERT INGERSOLL

(OB STOLETNICI NJEGOVEGA ROJSTVA)

Skoraj neopažena je prešla pri nas stoletnica rojstva enega največjih ameriških svobodomislecev Roberta Ingersolla. Ameriški svobodomisleci so to obletnico proslavili z dostojnimi spominskimi slavnostmi in tako počastili moža, ki je pred štiridesetimi leti razburjal Ameriko s svojo ostro kritiko krščanskih nauk.

Kdo je bil ta človek? Ingersoll se je rodil 11. avgusta 1833 v Dresdenu, N. Y. v Ameriki. Njegov oče je bil presbiterijanski pastor, ki je s svojo družino potoval po verskih poslih po jugu in zapadu USA, potem se je pa nastanila njegova družina v Metropolisu, Ill. Robert je dokončal pravo, ko pa je izbruhnila ameriška državljanska vojna, je prostovoljno stopil v unijsko armado. Na bojišču je bil ujet, potem pa je bil kot častnik odslovljen iz armade. Začel se je zanimati za politiko. Guverner ameriške zvezne države Illinois Oglesby ga je imenoval za glavnega pravdnika te države (1867 do 1869). Republikanska stranka mu je celo ponudila kandidaturo za guvernerja, toda pod pogojem, če preneha s svojim bojem proti veram in veroizpovedim, kar pa je Ingersoll odklonil.

1870. je Ingersoll opustil politiko in se povsem posvetil protiverskemu boju. Potoval je od enega konca Amerike do drugega in je pobijal verske resnice (dogme). Njegov protiverski boj je trajal skoraj trideset let, vmes pa se je moral večkrat zagovarjati pred raznimi sodišči zaradi agnostike in ateizma (brezverstva in krivoverstva). Ingersoll je bil odličen govornik in se ga je balo vse; zlasti ga je sovražila duhovščina vseh krščanskih cerkvâ. Razni govorniki teh in onih skupin so imeli z njim javne debate, pa so bili večinoma porazen. Večkrat so mu verski zanešenja ki (fanatiki) razbijali shode in često mu je celo oblast branila svobodo govora. Nasprotniki so poskusili vse, da mu zavežejo jezik, pa zaman. Predsednik Hayes mu je ponudil mesto poslanika v Nemčiji, da ga spravi iz Amerike, toda Ingersoll je izjavil, da noče nobene javne službe, marveč želi ostati svoboden in nevezan.

Zadnja leta se je nastanil v New Yorku in imel tam svoje zadnje predavanje v juniju 1899. Mesec dni kasneje je umrl. Njegovo truplo je bilo upepeljeno in žaro s pepelom so prepeljali lani v Washington, D. C., kjer je bila pokopana na Arlingtonskem pokopališču.

Ingersollova znamenita predavanja so izšla po njegovi smrti v več knjigah in so še danes razširjena po vsej Ameriki. Zlasti je razširjena njegova sarkastična knjiga

»Noetova barka«, v kateri je Ingersoll raztrgal bajko o vesoljnem potopu.

Tudi v slovenščini imamo eno njegovo knjigo in sicer pod naslovom: »Kako nastanejo vere in bogovi«. Po njegovih spisih jo je priredil Ivan Kaker in izdal v Chicagu, Ill. 1909.

Ingersoll je povedal sam, da so ga proti veroizpovedim razkačile pred vsem pridige njegovega lastnega očeta, ki je bil sam dušni pastir presbiterijanske cerkve. Oče je bil v letih državljanske vojne (vojne severnih ameriških držav proti južnim zaradi odprave suženjstva v slednjih) navdušen pristaš osvoboditve sužnje, obenem je pa grozil svojim vernikom z večno sužnostjo v peklû, ki naj jo pripravi in uredi njegov dobri bog! To je sinu zagnusilo vse, kar je v zvezi z nadnaravnimi zadevščinami.

Ingersoll je bil energičen in dosleden. Bal se ni nikogar in napovedal je, da ni več daleč doba, ko bodo veroizpovedi pozabljene kot zapuščina in ostanki barbarških časov.

Vsak prepričani svobodomislec se spominja danes, ob stoletnici rojstva, tega navdušenega borca za svobodo misli.

Naj bodo te vrstice skromna počastitev velikega, odločnega borca in pionirja.

POČITEK (R. Schneider -- izrezanka)

SLOVENSKA IMENA

Romanopisec Stendhal je za oddih rad čital državljanski zakonik, ki se običajnemu zemljanu zdi pust in neužit. Njegov mlajši rojak Anatole France je prav s takšno naslado brskal po besednjakih. Pri nas je nekdo tam okoli 1914, tik pred vojno, če se prav spominjam, iz puščobnih imenikov v Mohorjevem koledarju sestavil zabaven seznam udov te družbe. Nekaj primerov za interesantne priimke je objavil I. Koštiál 1. avgusta 1925 v Sl. N., kesneje pa v Mladiki. Med najkrajše je uvrstil: Aš in Of, med najdaljše: Šemprimožnik in Pustoslemšek, tako da se morajo s tega stališča skriti Gerdamulec, Dolgoritnik (samotna kmetija pri Jančem, glej specialko!) in Mehkos...l. Med šegava slovenska imena je vtaknil Stritarjev Zvon 1876 (381): Bolhober, Bolholov, Debelguza. Razni koledarji — sokolski, Ciril-Metodovi, omladinski — so prinašali slovanska imena, med katerimi mi je ostalo v spominu: Svinidrag.

Te dni mi je neznan dobrotnik poklonil Franca Pirca »Poštni krajevni leksikon« za dravsko banovino in Belo Krajino. Nisem si mogel kaj, da ne bi malo prčkal ali paberkoval po suhoparni knjigi. Glede na popolnost: tu stojita Gris in Matevljak, torej najmanjše naselbine! Zelite svetovnih velemerst? Evo vam sedemkrat Dunaj, dvakrat Rim in Majland, Jeruzalem, Verdun, po enkrat Betlehem in Lizabon. Zagreba vas domisli Kaptol, Babilona ob Seini pa Parizle, italijanskih Benetk vas spomni naš Benetek in Benečija. Star je v Dalmaciji Dubrovnik, a tudi naš Dobrovnik ni od večraj. V ultramoderno Ameriko bi moral, kdor bi hotel najti takšno Betonovo, kakršno stoji na Gori pri Sodražici.

Narodnosti so dokaj dobro zastopane: Slovenjgradec, Slovenja ves, Slovenska vas itd., Nemška gora (vas, Loka), Nemški dol (graben, rovt) itd., Romanja vas, Laška vas (in ves), Laški rovt itd., Lahonci, Laponci, Švabovo, Frankovci, Gotna vas (pater L. Hrovat bi mi seveda rekel, da je tu gat = nasip, a mrtvi molčijo), Švajc, Švajcarija, Murski Crnci...

Neki stan je prav posebno dobro odrezal nasproti vsem drugim: Kaplanovo, Farovec, Farkaš vas ali Farna ves, Farški kal, Zupnik, Zupnjak. Vendar njih trud ni mogel roditi zaželenega sadu: banovina ima Pekel nič manj ko na 13 krajih, po vrhu pa še Peko, Peklencec ali Peklenski breg in Vice, toda ena sama Nebesa s 3 Paradiži. Kaj si hočete, Zabava je tod redka, dvakrat jo najdete. Kako hudo se narod potí pri delu, nam priča Ritoznoj, ki ga je pisatelj Malešič s tako težavo zamesil v svoj »Kruh«, spečen v Finžgarjevi Mladiki.

Iskal sem imena, ki se najbolj ponavljajo: ta se pričenjajo s »Sveti, Sent, Št. in Š«. Bilo bi jih za celo brošurico. Nekateri mislijo, da prevladujejo na Štajerskem, a njih

statistike ne bom pregledoval, ker sem prav ta trenutek opazil, da niso zapisana čisto vsa imena: manjka n. pr. Godec pod Reptom pri Slovenski Bistrici.

Dolga imena so: Hercegovščak, Kanižari-ca, Krepeličnik, Klokočovnik, Prosenjakovci, Šemprimožnik, Podkostanjevca itd. Če pa vzamem sestavljene nazive, so seveda še daljši: Šentilj v Slovenskih Goricah, Piskernikovo planinsko zavetišče v Logarjevi dolini itd. Kratko ime je Ig in Rt, ako se ne piše Art, najkrajše pa na Kočevskem Puc (povr c).

Najpripravnejša so imena: Habah in Reber. Poslednjih je nad 20, zato da popotnik iz obeh smeri lahko pogodi vas ali zaselje.

Nekatere kraje človek težko razume: Dolska Gorca pri Št. Jurju ob južni železnici in Zgornje Zdole. Umljivejša se ti zdi Katarija pri Češnjicah, zlasti ker se oglašja tik pred njo Kašelj, spodnji in zgornji. Kašlja kajpada ne smeš izvajati iz Kastela. Mala Dolga noga pa bi morala stati malo više med dolgimi krajevnimi nazivi.

Bog Kurent (narejen iz quaranta) je krstil nekatere kraje: Korant, Kuret, Kuretno. Kdo ve, ali ima kaj opravlja s Pijano goro? Kaj pa User, Polule (v Bosni govori jo tudi jasno: Kakanj)? Si že čul, da so šli Bolehneci in Bolehnečiji z Zdravci za Tuji grm, a Pametnik še za Višji grm? Tega pa ni bilo treba Lačni vasi niti Lačnemu vrhu, prisegam vam na vse Hudimarje.

Dravska banovina premore svoj Zverinjak, kjer živi raznotero Zvirče: Srnjak, Srenjakovec, Lisičje, Zajčja gora (vas), Zajčji kot (vrh), Zajčki, Zajkole, Turje, Turjak, Volčja jama (gomila), Vučja ves, Vukovje, Vukovci, Jelenje, Jelenče, Jelenčice, Pasjek, Pesek, Pesjak, Pesnica, Mačiče(k), Mački. Po naših Kómpoljah, Planinah, Planjavah se srečujejo: Konj, Kuželj, Telče, Krmačina, Kravjek, Volovnik, Svinjska vas, Oslov vrh, Kozlovec, Kozji rep (rog, hrbet, vrh), Ovčjak, Ovčja vas, Govejek; Ribjak, Ribnica, Žabjak; Petelin, Kokošak, Kurja vas, Račja vas, Tičevo, Vranje, Vranke, Sračnik, Zerjav. Kam pa naj denem Ščurke, Predkonjsko ali Predoslje?

Sovražno se gledata Žalostna gora in Vesela gora; Težka voda in Lahko, če hočete še Lajše (g. Zalaznik vidi v njem Lazišče). Da neznanca večina človeškega rodu obstoji iz mrtvecev, se razbere pri nas: enkrat samkrat nas srečajo Živci, vsaj petkrat pa Mrt (Dolgi, Goli, Slabi, Volčji). Je tega kriva Malarija?

V mladinsko slovstvo (Zvonček, Sokolič) je že prišla Poštena vas, ki odtehta Pridno vas. Ako sta se vasiči sami tako krstili, sta pomagali do ugleda pregovoru, ki trdi: Dobro blago se samo hvali. Za take naselbine je odveč vsako Beričevo... Geo-

grafski pojmi lahko privedo v zamero, za dokaz neki novo došli župnik, ki je po krstu zapodil botre z novorojencem, ker je bil eden iz Luknje, drugi z Zlatega repa, tretji iz Finkovega... Ko bi se bil jaz komu zameril, se sklicujem na dvojno Pozabljeno.

A. Pudob iz Poddoba.

PREŠERNOVA PESEM MED SRBSKIMI KMETI

Vseučiliški profesor Mih. Pupin pravi v VIII. poglavju svoje sloveče knjige »From immigrant to inventor« (1923), da je njegova mati, nepismena banatska kmetica, prav dobro poznala srbsko pesmico, ki sledi spodaj. Če primerjamo besedilo s Prešernovo pesmijo »Strunam«, spoznamo takoj, da je srbski teskt prevod iz slovenščine:

»Zujte strune miloglasne
Pesmom jav'te tužan vaj,
Srca bole te užasne
Nemilosnoj na glas daj!«

»Strune milo se glasite,
Milo, pesmica, žaluj,
Srca bolečine skrite
Trdosrčni oznanjuj!«

Prof. Andra Gavrilović pravi v »Ljubljanskem Zvonu« l. 1900, str. 802, da je objavila »Srpska Zora« l. 1879. prevod pesmice »Strunam«. To besedilo je drugačno:

»Zabrnjite strune lake,
Zabrnjite tužan poj,
Odnosite tamo bole
Nevidljive moje njoj!«

Gavrilović pravi, da se ta prevod poje zelo pogosto in z uspehom na raznih veselicah in koncertih srbskih pevskih društev. Odkod je neki dobila Pupinova mati navedeni tekst in kdo ga je prevedel?

E. K.

KROZEČI ZRAČNI TOKOVI

Letalci na zračni progi Los Angeles—Salt Lake City so opazovali, da imajo v smeri od Skalnatoga gorovja proti Tihemu oceanu v neki zmerni višini smerom hrbtini veter, nekoliko višje od tal pa redno neprijetni čelni veter. Obratno je bilo na poti od morja proti gorovju letenje zmerom bolj ugodno in visokih zračnih plaste, neugodno pa nizko pri tleh. Sledeča meteorološka opazovanja so pokazala, da teče med Tihim oceanom in Skalnatim gorovjem stalen zračni tok v sklenjeni zanki. Iznad oceana se dviga topel zrak, ki teče v višini ca. 6000 m proti mrzlim vrhovom Skalnatoga gorovja, s katerega pa struji obratno mrzli zrak pri tleh in do višine ca 1800 m proti oceanu. Letala na tej progi se torej lahko z izbero prave višine zmerom izognejo nasprotnemu vetru. Slične krozeče zračne tokove so opazovali tudi že na Norveškem in nad Groenlandom.

SVETLOČUTKOST ČLOVESKE KOŽE

Ellinger je naredil zanimive poskuse, da dožene, od česa je odvisna občutljivost človeške kože za svetlobne žarke. Skozi eliptične zaslonke je obseval spodnje lakti več pacientov z močno električno svetilko. Določal je čas, ki je bil potreben, da je koža na obsevanem mestu čez 24 ur vidno pordečela. Navzlic precejšnjim razlikam pri posameznih ljudeh je lahko določil neka obče veljavna pravila: Svetločutkost kože narašča od februarja do maja, postaja na poletje spet manjša, čez zimo se pa vobče ne spreminja. V srednji življenjski dobi je večja nego v otroških letih in na starost ter tudi večja pri moških kakor pri ženskah. Svetli ljudje so za svetlobo občutljivejši kakor temni, pri čemer je merodajnejša barva las nego barva polti. Pri mnogih boleznih (n. pr. pri spolnih) se svetločutkost kože stopnjuje. Isto je Ellinger ugotovil pri ženskah za dobe nosečnosti in periode. Zelo verjetno je, da igra pri tem veliko vlogo zaščitna zleza.

LAHKE KOVINE IN STROJNA TEHNIKA

Čim več energije potrebuje stroj za delovanje, tem večji so stroški. Zato mora konstrukter skrbeti pri načrtovanju stroja ne le za njegovo trdnost, temveč tudi za vitko obliko vzvodov, ročic koles in drugih strojnih delov, ki so v katerikoli zvezi z gibanjem. Premasiven stroj porabi preveč energije. To je že stara resnica in dolgo razmišljajo tehniki, kako najti idealno vrsto kovine, ki bi ustrezala glede trdnosti in bi bila obnem lažja ko železo. Aluminij in magnezij so lahke kovine; aluminij dosega eno tretjino spec. teže železa in magnezij komaj eno petino. Toda te kovine so krhke in zato neuporabne. Pač pa sta aluminij in magnezij v zvezi z nekaj odstotki drugih kovin prvotna. Zlitine so neprimerno lažje in nekatere, kakor n. pr. duraluminij celo tako trdne ko jeklo. Stroji iz lahkih zlitin bi se brezpogojno obnesli, ker bi znižali stroške obratovanja, dasi je pridobivanje lahkih kovin iz rude zelo drago. Mnogo dražje kot pridobivanje železa. Pa se bodo lahke kovine s časom uveljavile. Leta 1885. so pridobili v Nemčiji komaj 13 ton aluminija iz rude, dočim je narasla proizvodnja leta 1930. na 250.000 ton! To so številke, ki nam pričajo, da se lahke kovine zmerom bolj uveljavljajo in da ni daleč čas, ko bodo zavladale v strojni tehniki. Seveda bo tudi oblika strojev drugačna, dimenzije in prerezi bodo večji. Kako velike važnosti za tehniko so lahke zlitine, nam kaže razmah letalstva in zrakoplovne industrije. Lahke zlitine bodo v strojni tehniki jeklo popolnoma izpodrinile. Obratovanje bo cenejše in posledice se bodo pokazale tudi v gospodarskem življenju zaradi manjše mase strojnih delov in manjše porabe energije.

Z. S.

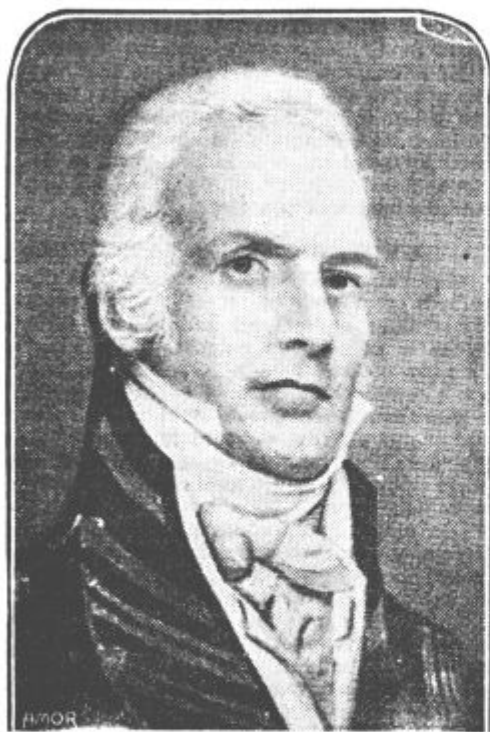

AMERIŠKA KOLONIJA OB SREDOZEMSKEM MORJU

M

lokateremu bo znano, da so Zedinjene države pred kakšnimi 125 leti imele ob Sredozemskem morju kolonialno posest, ki sicer ni bila dolgotrajnega življenja.

Ta zanimivi intermezzo v kolonialni zgodovini je v zvezi z imenom hrabrega ameriškega častnika, generala Williama

General William EATON

Eatona, ki mu je publicist Francis Rennell Rodd pred kratkim posvetil celo knjigo.

William Eaton je zasadi zvezdno zastavo l. 1805. na obrežje Barbarije, kjer je tedaj izvrševal funkcijo ameriškega konzula. Namenil se je, da napravi konec večnim izpadom arabskih in turških morskih razbojnikov, ki so tedaj strahovali obale Sredozemskega morja. Zbral je zelo pisano vojsko, s katero je odkorakal iz Aleksandrije skozi puščavo proti Dorni, kjer so imeli morski razbojniki svoje središče.

Ze sam ta pohod je bila vsega upoštevanja vredna vojaška akcija. Začel je oblegati Derno z 200 mož »redne« vojske in 2000 Arabcev, ki mu jih je bil poslal deloma paša iz Tripolitanije. Pašo so bili namreč malo prej odstavili in se je hotel maščevati.

Po kratkem obleganju je zasedel Derno v naskoku in si jo izbral kot sedež. Istčasno naj bi ameriško vojno brodoge izvršilo paralelno akcijo proti piratom ob severni afriški obali. Toda ta akcija je izostala, Eaton je ostal brez pomoči, njegovi lastni vojaki so ga izdali in je moral Derno ostaviti.

Svoji deželi je bil ponudil kolonijo na afriški obali, toda to ponudbo je Amerika prezrla in nikoli več se ji ni prožila prilika, da bi si pridobila kakšno posest na tem delu sveta. Če bi bila Eatonovo ponudbo tedaj sprejela, bi utegnila nadaljnja zgodovina spodnjega Sredozemskega morja postati vsa drugačna, države, ki imajo danes tu kakšno kolonialno posest, bi bržkone nikoli ne prišle do nje in Amerika bi v starem svetu igrala še vse drugačno vlogo nego danes.

Rodd je z dolgoletnimi raziskovanji zbral še polno podatkov iz življenja zanimivega moža, ki je bil na tem, da zasuče svetovno zgodovino malo drugače. Bil je strasten in nasilen človek, toda velikodušen, pogumen, vesten čuvar vseh zadev, ki so mu jih zaupali, sovražnik bogastva, skratka dovolj prikupen tip velikega avanturista.

Njegov konec je bil precej žalosten: v razočaranjih, ki jih je doživel, je začel propadati in je umrl pozabljen. O njem govorijo danes še razvaline neke utrbe na afriški obali, ki so si ohranile ime »ameriška utrdba«. Poleg tega so v spomin na njegov pohod nazvali neko ulico v Bostonu »Ulica Derne«, a pesnik Whittier je v nekem poemu opeval zasedbo Derne. kk

Baule: V PARKU

MONTMARTRE, ZADNJE ZAVETIŠČE SKITALSTVA

Včasih čuješ v Parizu: »Montmartre je mrtev, Montparnasse ga je vrgel ob tla.« Vendar to ni dočista res. Montparnasse obiskujejo sicer bolj tujci, petičniki in napetoličniki, Montmartre pa daje zavetišče

Pogled na trg Tertre

skromnim otrokom duha in duhovitosti. Razloček med Montparnasse-om in Montmartre-om je tak kakor med kislim cocktailom in starim rdečim, dišavnim burgundcem.

Montmartre, po naše Kunji grič, ima svoje posebnosti. Vzemimo kavarno umetnikov. V njej se zbirajo duhovi, kadar so druge »škafle« pozaspale. Vse se tare. Poppekarji, pijandure, avtotaksarji, blodeče krasotice, posebno pa bohema, skitalci, ljudje brez pravega poklica, ki se rogajo hudim časom in čemernežem, a pri vsem tem le še nekako za silo živijo, se smejejo in se jokajo, česar so se sodobniki večidel odvadili.

Skočimo nekaj let nazaj. Evo vam Place du Tertre, trg na Holmu, majhen kakor vaški, z neznatnimi hišicami naokoli. Čas aperitiva (»apero«). V krčmah je polne roke posla. Priganjači (»aboyeurs«, lajavci) se trudijo, da bi uvedli čim več gostov.

Na tem trgu vidiš popoldne znamenitega Pesnika s peresom (Poète à la Plume). Dolg ko naš Svetko Golar, v rebrati zameteni obleki, v ohlapni pelerini, z ribniško rejto na glavi in s peresom za trakom. V roki

drži čudno grčavko, vinski trs, okovan s dvema obročema iz slonove kosti. Pesnik prestreza tujce in jim obeša neverjetne predmete, tako da izkupi nekaj božjakov.

Tamle gre Bouboule, pristno montmartrsko dete. Ta prebrisanec je vratar v krčmi »Lapin à Gilke, pri Kuncu ob Vrbovi ulici. Bouboule si nazvitorepi pet do deset frankov na večer. Po končani službi pa hajdi v umetniško kavarno, kjer bo deklamiral svojo pesem »Prise de Pétanbourg«, zavzetje Petanburga. To mesto bi se smelo krstiti z imenom iz znane slovenske uganke: Deset korenjakov vleče meh na Prdežev breg. Kaj je to? ... Kot predavalec pa bi ga utegnil nadomestiti slavni naš lik, ki sliši na klic: Pezdič.

Nov tip nosi naziv Resquille. Ivan Cankar ga je poslovenil, ko je v Lj. Zvonu ustvaril besedo: zastonjkar. Resquille (danes pravijo nekateri tudi Resquilleur, Glisseur ali Patineur) gre brezplačno k vsaki prireditvi, kamor ga vleče. Zato bi ga, če prav čutim, O. Zupančič imenoval Zmuzneta. Ko so pokopavali ugledno umetnico iz Antoine-ovega Teatra, Marjetico Greyvalovo, je črno oblečen gospod točil grenke solze in stiskal sožalnikom roke: Resquille se je bil vtihotapil med Greyvalove.

Pred 10 leti je neki lastnik opustil svojo hišo št. 13 ob trgu na Holmu. Razpadajočo stavbo je Pesnik s peresom za največjo potrebo popravil in se nastanil v njej z 12 tovariši. Več ko 13 jih nikoli ni bilo teh potepuhov, potepinov, klatežev, skitalcev, pomikavsov, brezdomcev, vlačugarjev, potikačev, pohajačev, sklatov, bitang, ahasverov, postopačev. Kadar je katerega vzela bela žena, se je nov potepej smel prigrasiti. Torej kakor v Francoski akademiji:

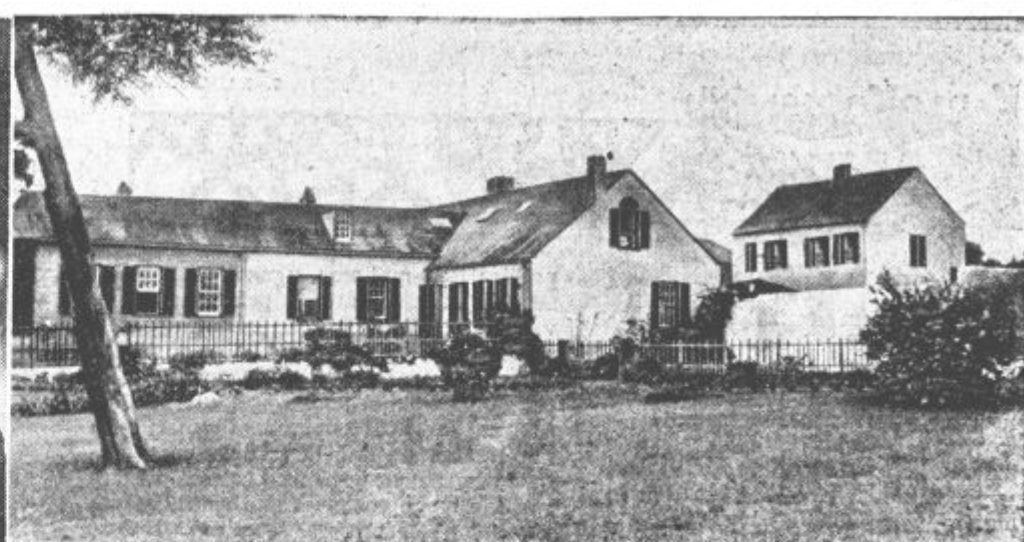
Kadar nas je 40, se nam vse roga,
ko nas je 39, kleči pred nami mnoga noga.

Neki sosed je šel svoj čas po policijskega poverjenika, češ, naj bi ven pometal to sodrgo. Dobrodušni možak pa jih je pustil v majavi trdnjavi. Ovaduho so poslej Pesnikovi tovariši priredili marsikako bridko uro. Danes pa poslople res nič več ni za rabo in tako podirajo zadnje zatočišče montmartrskih ciganov. K.

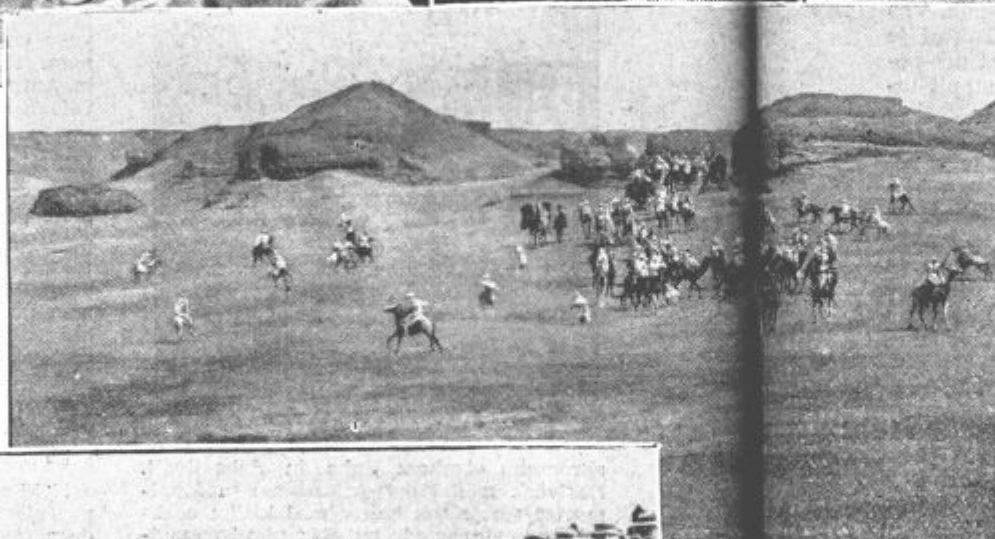
NEKAJ ZA VSE

Ljudje, ki so oboleli za legarjem, nosijo še dolga leta bacile te bolezni v sebi in stalno ogražajo svojo okolico. Še po tridesetih in več letih je mogoče ugotoviti te bacile v žolčnem mehuru. Vsa sredstva proti njim so odpovedala. Pri koferi pa ozdravijo nosilci bakterij po treh mesecih sami od sebe.

Da je mestno ozračje za bolnike na pljučih tako škodljivo, so krivi kremenčevi delci v zraku, ki izvirajo od granitnega tlaka. Ti posebno trdi delci dražijo pljuča in poslabšujejo bolezen.

Predsednik Roosevelt v taborišču prostovoljnih delavcev — Greta Garbo v Pirandellovem filmu »Kakršno me hočeš imeti« — Hiše na Sv. Heleni, kjer je živel veliki Napoleon v pregnanstvu, bodo spremenili v Napoleonov muzej — V sredi: Francosko vojaštvo pod Visokim Atlasom v Maroku — Spodaj: Italijanski manevri (pehota napada tanke) — Slovita francoska gledališka umetnica Annabella v Berlinu — Kmečki ples na Kavkazu

KARLO KOCIANČIČ: ZAPISKI BORIŠA MOLČANJA

7. NADALJEVANJE

20

Neprenehoma sem premišljeval in zbadal vase, kaj bi napravil, da odvrnem najhujšo nesrečo. Poskusil sem celo z novim razmerjem, da pozabim nanjo. Če bi bilo z menoj drugače, bi mogel tisto žensko resnično ljubiti. Vdala se mi je popolnoma, kakor svojemu odrešeniku. Jaz pa nisem prenesel niti teden dni, še bolj me je mučila misel na prvo ljubezen. Tako se mi je zastudilo, da sem to novo zvezo pretrgal. Zvedel sem, da ljubijo moške moje vrste samo enkrat v življenju popolnoma in brez vseh pridržkov in da nosijo njeno zlo v sebi odkrito ali nejasno do konca svojih dni.

★

V začetku avgusta je nevarno zbolela in mi ni sporočila o tem niti besedice. Neznansko sem se ustrašil, ko sem prišel tiste dni k njej in sem jo videl v postelji. Očitke zastran molčanja sem zadržal, dal sem ji denarja, kolikor sem ga imel pri sebi, nakupil sem vsakovrstnih reči, da bi jo malo vzradostile. Bil sem sam bolan. Tri dni sem ostal pri njej. Tretji dan, preden sem prišel v njeno stanovanje, je vstala in odšla. Čaka! sem jo nekaj časa. Gospodinja mi je naznanila, da ji je odpovedala, ker sprejema v svojem stanovanju fante, ki niso jaz. Nisem bil ljubosumen; skušal sem si vsaj dopovedati, da se ne smem predati glodačočemu občutku ljubosumja. Čemu!? Pot je bila tako jasna: Če ne moreva skupaj živeti, bova skupaj trohnela. Vse se mi je hotelo videti tako preprosto. Bolelo me je le to, da sprejema druge ljudi k sebi, ko meni niti besede ne črhne, kako je ž njo.

Srečal sem jo na stopnicah. Prosila me je, naj bi ne šel za njo v stanovanje. Imela je tako žalostne oči, da sem ji molče poljubil roke in šel — s sklonjeno glavo in topo bolečino v prsih.

21

V svoji rãzdvojenosti je omagala prej, nego je morda sama hotela.

Neke sobote zvečer, v poznem poletju, sem potrkal na okno njenega novega stanovanja. V sobi je gorela luč. Ko sem

poklical, je mahoma ugasnila. Zaslišal sem šepetanje, nato je prišla na okno, v spalni obleki. Imela je tako čuden obraz. Takoj sem vedel, da ji ne smem verjeti. Vprašal sem, kdo je pri njej. Odgovorila je, da je bila gospodinja. Nato sem se takoj poslovil. Dognati sem hotel stvar do dna. Čez nekoliko korakov sem se vrnil in se postavil na nasprotno stran ceste v temo nekih vežnih vrat. Bil sem neverjetno miren. Luč je zopet gorela; za pol ure je ugasnila. Vso noč sem tako čakal, do štirih. Takrat je luč zopet zasvetila in se čez četrto ure ponovno upihnila. Iz hiše pa je stopil takoj na to neki fant. Prvi trenutek mi je blisnila skozi možgane misel, da skočim za njim in ga ubijem. Zadržal me je pomislek, kako slabotni smo moške v kleščah žensk. Vedel sem že predobro, da more postati človek v kleščah te ženske za vse drugo slep in gluha. Pustil sem ga mirno oditi. Ko sem tistega dne popoldne stopil k njej, ji nisem pokazal niti z eno kretnjo, kaj vem. Čemu? Moj čas še ni prišel.

★

Nikoli nisem pozvedoval, da-li je bil tisti fant on. Njegova vloga v hudičevem kotlu najinega razmerja se mi je zdela tako nebitvena in neosebna, da ga nisem skušal niti spoznati. Ničesar ni mogel izboljšati in ničesar poslabšati. Znano pa mi je, da je ž njim precej občevala. V avgustu, po svoji boleznii, je šla za nekoliko dni domov. In se je napotila ž njim v planine. Takrat sem tudi jaz napravil daljšo turo. Moje vabilo, naj gre z mano, je odklonila. V zapisni knjigi neke planinske koč se zvedel zakaj.

★

Moj čas še ni prišel.

Tedaj me je vezala trda politična borba. Nisem smel misliti nase. Držati sem moral glavo pokonci in poteptati vsakršen dvom o pravilnosti stvari, za katero sem se boril. Tako je bilo z mano vsekdar v časih nevarnosti. In res so mi porazi odporne sile samo krepili, uspehi pa so mi vračali vero v človeštvo, v močatost vsaj neke male, izbrane množice in vero v idejo, navzlic temu, da sem

gledal vsak dan, kakšnih podlosti so zmožni ljudje, kj sem jih smatral za najboljše in najznačajnejše. Tako sem držal svojo pamet siloma skupaj, ostati sem hotel hladnokrven. Dokazati sem si hotel, da sem zmožen biti v svoji največji razbičanosti na zunaj takšen, da mi ne vidi niti najboljši prijatelj v notranjost.

★

Toda to, kar sem si ohranil z naporom vse svoje volje v duši, je utrpelo moje telo. Bil sem tako izmožgan, da so me ob najmanjših povodih obhajale omotice

in srčni krči. Črne, padavičnim nezavestim podobne omotice — ne morem jih prešteti... Skoraj vsako noč sem prečel do prve zore. To so bile ure, s kakršnimi ne bi hotel kaznovati niti svojih najhujših sovražnikov. Komaj sem se vlegel, me je obšlo osladno gomazenje po vsem telesu. Dih in kri sta mi zastajala kakor pod težo ogromne skale. Potem, kakor da me je nekdo z bičem ošvrknil, v bliskovitem zavalovanju, se mi je ves krvni tok pognal proti možganom. Hipoma so se mi grozno napeli, žile so mi zadrgetale, srce se je izpraznilo. Vsak hip

PRIJETNA VOZŃJA

sem pričakoval kapi. In ta groza, ta neznosna groza pred smrtjo, pomešana z željo, da bi že vendar udarila in napravila vsemu konec! Ne groza pred smrtjo samo, temveč zavoljo onemoglosti, da bi napravil kaj proti nji, zavoljo občutka, da sem ji predan tako brez vsakega odpora, brez možnosti, da bi jo imel z jasno mislijo v oblasti...

To so bile tiste ure, s katerimi sem poplačal dolgove za vse pretekle in prihodnje grehe.

In si nisem prikrival, da mora mojim trenutnim, nasilnim koncentracijam razuma slediti razkol duha, ki ga ne bom več mogel zadržati.

22

Sredi takšnega pekla, je prispel usodni dan, ko mi je pisala, naj pridem v nedeljo istega tedna za gotovo k nji, ker mi hoče nekaj važnega sporočiti. Odzval sem se tem raje, ker sem se bil odločil, da končam to stanje negotovosti med nama. Zvečer sva se dobila in mi je razložila po poti v kavarno, da je prejela dovoljen odgovor iz samostana v nekem daljnem kraju, dovolj daleč od brezupne ožine naših razmer, kjer se moraš neprenehoma zadevati v razvaline in bolečine svojega življenja. Pisala je tja, ne da bi mi povedala. Dejala je, da ji je postala ta odločitev poslednja nada v življenju. Če se ta skruši, ji ostane edino samomor. Najmanj pa bi mislila

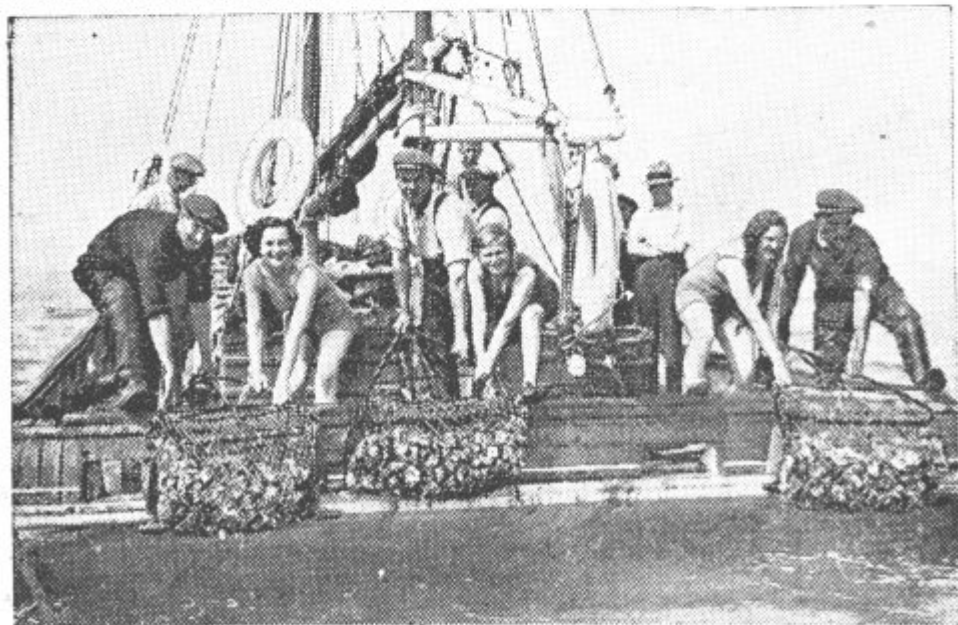
na to, da bi se vdala še kdaj poedinemu človeku, razen meni.

Pričakoval sem teh vesti in nisem bil nič presenečen. Nato sem spregovoril jaz. Povedal sem ji, da se tudi jaz bijem s poslednjimi ostanki samohranitvenega nagona. Če ne pričem nekje in v najkrajšem času popolnoma znova, se moram podreti. Negotovosti pa ne zdržim več. Od nekod, daleč od tega strupenega ozračja, ki mi duši moči, se mi poslali poziv, ki je bil istoveten s ponudbo novega življenja, plodnega dela in notranjega miru. Ko sem ji to razložil, sem ji dal do naslednje nedelje časa, da premisli, ali pojde z menoj, ker drugače se odpovem tudi tej ponudbi. Bila je zelo presenečena in je rekla, da bo pomislila. Ločila sva se.

★

Čez teden dni sem prišel po odgovor. Dejala mi je, da svojega sklepa ni mogla spremeniti. Ko je stopila za hip iz sobe, sem se zgrudil na otomano in zajecal. Jokati nisem mogel. Bila je tako strašna bolečina, tako silno in jasno spoznanje resničnega konca, da nisem mogel nič treznega več misliti. V tej grozi se je zgodilo prvič po dolgih letih, da sem v svojem brezumju klical boga na pomoč, jaz, ki v njegovo bivarje nisem verjel. Sedaj sem hotel biti prepričan, da je, ker nič drugega bi ne moglo pomagati. In te pomoči ni bilo...

(— — — — —)

Kopališki gostje na Rivieri »pomagajo« ribičem...

SKRIVNOST ŽIVLJENJA

Pod tem naslovom je napisal znameniti učenjak dr. R. H. Francé članek, iz katerega posnemamo nekoliko značilnih misli.

Astrologija trdi, da vplivajo zvezde na človeško življenje. To je v nekem smislu pravilno, saj zavisi n. pr. od sonca suhota in izžetost, ki je pregnala življenje, tudi človeško, iz puščavnih ozemelj.

In luna? Tudi ta ima nekaj besede. V zvezdi z njo prihaja vsak dan plima in oseka ob bregove, valovi se igrajo s peskom in izjedajo kamen za kamnom iz sestava obrežne stene. To so sile, ki polagoma, toda neprestano spreminjajo obraz zemlje in posegajo v nastajanje in propadanje.

Voda je imela pač od vselej eno izmed odločilnih besed, ko se je razširjalo življenje po zemlji. Morje je svoje zakone vsililo vsemu, kar je hotelo v njem živeti. Trda lupina školjke je odgovor na nevarnosti, ki so zvezane z življenjem v vodi. Brez vode ne bi bilo neštetihi plavalnih naprav in rastlinstvu in živalstvu. Apnena primes v vodi je končno zadnji vzrok, da so nastala koralna otočja in nepopisne lepote živih bitij na morskih čerih.

Življenje je prastaro in je gledalo v sonce ter poslušalo pesem vetrov morda že od prvega dne, ko se je sonce prikazalo na trdnini neba. Vsekako je bilo življenje v naši domovini že tedaj, ko je bila ta domovina še neskončno samotno, južno vroče morje. Življenje je obstajalo že v tisočih oblikah, ko se je namestu Alp širilo nad njo sinje morje: Koralni vrtovi so žareli tam, kjer stoje danes njena-apnena gorovja. Življenje je kličilo v naših tleh, ko se je širila v ogljeni dobi od Rusije do Amerike pramogočna, tuje oblikovana, čudna gorska veriga iz prakamenin. In srca so bila, oči so gledale, vrhovi so zeleneli, kriki hrepenenja so vstajali, ko so giganti Osrednjih Alp v grmenju vulkanskih svetov in šumenju pragozdov dobivali svojo prvo obliko.

Podedovanje in razmnoževanje sta vzrok, da je današnje, nikoli počivajoče življenje še vedno isto življenje kakor v pradavnih, mračnih dneh. Vsa velika dogajanja in izkušnje tistih dni so dale temu življenju svoj pečat in tudi iz človeške duše zvenijo prastari spomini, da

DR. R. H. FRANCE

le dovolj pozorno poslušamo v njeno notranjost. To bi ne bilo umljivo, če ne bi bili mi še vedno isti, ki smo v predzgodovinskih dobah, v starem pragozdu, v jamah ledne dobe stali v grozi pred strašnimi, neznanimi, nevarnimi silami tistih mračnih časov.

Zakaj je oko modernega človeka, ki je vendar navajen sončnih dni in električne luči, »prilagodeno na temo«, kakor pravi zdravnik? Zakaj imamo oči za somračno bivanje, ko vendar ne bivamo več v temnih jamah? Zato pač, ker so naša prejšnja pokolenja, pred 3000 ali 5000 leti živel v jamah.

V naši govorici sami je še nešteto korenin in besed iz tujega, pradavnega jezika, ki ga ne govori nihče več na svetu. To smo tudi podedovali iz tistih časov, od praočetov na pravnuke je prehajala ta dediščina v duše pokolenj in se ni dala tam uničiti.

Telesne oblike, duševnosti, jeziki in bajke so zato polne čudnih stvari, ki nimajo ničesar več skupnega z življenjem naših dni in njegovo okolico; ker taje tudi preteklost bodočnosti svoj neminljiv pečat.

Tako se človeku, ki premišljuje o vsem, kar mu proži narava, okolica in lastna duša, polagoma razkriva velika skrivnost življenja. (kk)

„RESNICE“, KI NISO RESNICE

Med ljudmi vseh slojev je vkoreninjeno nešteto predstav, ki so tako stare in splošno razširjene, da jih zaradi te častitljivosti smatramo za davno dognane resnice in da pride le malokomu na misel, da bi podvomil nad njihovo pravilnostjo. Naloga znanosti pa je, da take zastarele predstave skrbno preiskuje in jih ocenjuje po njihovi pravi vrednosti. S tem tudi često obvaruje človeštvo brezkoristnih žrtev, ki jih je zahtevala takšna prazna vera.

Stoletja stara je predstava, da se noseča ženska lahko »zagleda« v kako stvar in da je rojeni otrok potem vse življenje obremenjen zaradi posledic takega »zagledanja«. Najnavadnejši primer te prazne vere je, da se mati zagleda v kakega prav grdega človeka, pohabljenca ali divjo žival in ljudska vera trdi, da tipični znaki grdobije pridejo na pričakovanega novorojenca. Ako se je mati n. pr. prestrašila medveda, bo rodila medvedjega otroka, po vsem životu obraslega z gosto živalsko dlako. Če ravno tega ni, pa bo otrok imel gotovo vsaj kako znamenje na telesu, ki se da z nekoliko domišljije označiti kot podoba medveda, v katerega se je mati »zagledala«. Skozi ves srednji vek se vleče ta prazna vera in dobrodušni medved je oni nestvor, ki naj bi nosil odgovornost za slične abnormalnosti novorojenca. L. 1494. je dal celo rimski papež pokončati vse slike in kipe medvedov v Rimu, da se ne bi kaka mati »zagledala« vanje in povzročila nesrečo detetu pod srcem.

Danes ta babja vera sicer ni več tako splošno razširjena, vendar neuko ljudstvo še vedno pripisuje vsako normalnost novorojenca takemu »zagledanju«. Celo omikanejši ljudje smatrajo materina znamenja za posledico omenjenega pojava v dobi nosečnosti. Znanost pa mora zavrniti vse take domneve kot izmišljotine in bedaste neresnice, pa naj so že stoletja last vsega naroda. Danes je nesporno dokazano, da je »zagledanje« matere izmišljotina.

Zanimivo je vprašanje, zakaj se je taka prazna vera lahko držala tako dolgo in še v 20. stoletju ni in najbrž ne bo iztrebljena. Ako obrnemo stvar narobe, nam bo zabloda takoj jasna. V družini se rodi dete z večjo ali manjšo nakazo. Vse je obupano in ker človek po stari

Tako so si predstavljali v srednjem veku medvedjega otroka

navadi išče vzrok nesreče vedno izven sebe, tudi v tem primeru ne postopa drugače. Kaj kmalu se najde dogodek iz nosečnosti, ki se mu natovori vsa krivda. Ako je dete močno poraščeno z dlako, takoj je »u neka žival, v katero se je mati »zagledala«, ko je pričakovala otroka. V resnici pa je treba take nakaze pripisati bolezenskemu stanju med nosečnostjo, ki je oviralo pravilni razvoj otroka. Tega seveda lajik ne ve, zato išče pojasnila na svoj naivni način ter obdolži medveda ali kako drugo žival, morda celo kakega pohabljenca, da je kriv nesreče.

Silno veliko praznih ver obstoja med ljudstvom tudi o morju in njegovih skrivnostnih prebivalcih. Prva nemška prirodoslovna knjiga je uvrstila v poglavje med ptice in ribe dolgo razpravo o morskih čudoviščih. Res je v morju mnogo bitij, ki zaslužijo ta naziv, gotovo pa ni med njimi morskih menihov, devic, zmajev, kač in sličnih nestvorov, ki jih je človeška domišljija presadila v morje. Še proti koncu 18. stoletja so po-

morščaki redno pripovedovali o neki strahoviti morski pošasti, ki je »dolga 20 sežnjev, 16 sežnjev visoka in tuli ko sto bikov.« Celo iz novejših časov poznamo strahovite pripovedke o morski kači, ki se razbline takoj v nič, ako jo dene objektivni prirodoslovec pod drobnogled svoje kritike. Morske živali nam niso še vse znane in kadarkoli morje vrže na kopno kako novo čudovišče, nastanejo takoj najrazličnejše bajke, ki se kakor požar razširijo med neuke sloje. Pripovedka o morskem menihu se da pojasniti na ta način, da so ribiči čisto ujeli hobotnice zelo nenavadne vnanjosti in so jim nadeli ime morskega meniha.

Močno razširjena je nadalje vera, da je nekje v morju pokopališče za potopljene ladje, kamor morski tokovi v teku let naplavijo vse ponesrečene ladje. To pokopališče da je v Sargaškem morju, kjer obstane tudi vsaka nepoškodovana ladja, ako zaide v gosto morskovo travo. V resnici pa takega pokopališča nikjer ni in prav zadnje čase imamo dovolj dokazov, da obstane ladja na dnu morja prav na istem mestu, kjer se je potopila. Saj so potapljači dvignili že čisto potopljene zaklade, česar bi ne mogli, ako bi se bila ladja premaknila z mesta svoje nesreče. Takisto je popolnoma napačen nazor, da dosežejo morski valovi višino velikanske hiše. Vsak pripovednik morskih dogodivščin piše o takih valovih. V resnici pa dosega valovi na našem Jadranu redko večjo višino od 4 metrov, na velikih oceanih pa znaša najvišja višina do 8 metrov. Potnikov strah podvoji in potroji to višino, kajti navadna štirinadstropna hiša je visoka 18 do 25 metrov.

Popolnoma napačna je tudi predstava o »spanju pravičnega«. Sodeč po tej lepi

rečenici bi moral človek misliti, da imajo pravičniki najlepše in najmirnejše spanje, zločinci pa se brez spanja vso noč valjajo po svojem ležišču. To pa ne samo, da ni res, marveč velja v tem pogledu baš nasprotno. Da kdo spi dobro ali slabo, nima nikake zveze z njegovimi moralnimi kakovostmi, marveč je to odvisno edino od njegovih živcev. V jetnišnicah so opazovali, da imajo prav zavidanja vredno mirno in trdno spanje brez sanj ravno največji zločinci. Nemci so v tem pravcu preiskali 125 morilcev in ubijalcev in dognali so, da ima pretežna večina med njimi mirno spanje in da sploh nikoli ne sanja. Na drugi strani pa vsakdo izmed nas pozna čisto nedolžne ljudi, ki nikomur ne skrivajo lasu, pa vendar trpe na hudi nespečnosti, ker imajo pač slabe živce. Resnica je pač taka, da bi se morala fraza glasiti: spanje nepravičnega.

Skoraj popolnoma brez podlage je tudi prastari nazor vremenskih prerokov, da se z luninimi izpremembami izpreminja tudi vreme. Moderno vremenoslovje je dokazalo, da so vplivi meseca na vreme tako neznatni, da niti ne pridejo v poštev. V natančnih opazovanjih zadnjih desetletij se ni dalo nikoli ugotoviti, da bi se bilo vreme ravnalo po izpremembah meseca. Vremenske izpremembe so nasprotno prav enakomerno razdeljene na vse mesečne faze, tako da se vreme izpreminja ne glede na štíp ali mlaj. Pač pa so sončne pege velikega pomena za vreme in vremenske izpremembe, ki nastopajo redno s pojavi sončnih peg. Ker pa se ti pojavi praviloma izmenjavajo na vsake štiri tedne — sonce se zavrti okoli svoje osi vsakih 27 dni — je lajk pogrešno pripisal vremenske izpremembe luninim fazam. kr

RDEČI IN BELI NADPRITISK

Strah, ki vznemirja modernega dozorevaločega človeka, je zvišan krvni pritisk. Po Volhardu razlikujemo zdaj dva tipa, ki se po videzu kakor tudi po mehanizmu nastanka ostro ločita drug od drugega. Pri bledem ali belem nadpritisku je videti človek blede, truden, mlahav, kaže pomanjkanje krvi v možganih, majhno srce, tesne periferne krvne posodice in utesnjene vidne arterije očesnega ozadja, povečan pritisk kapilar, veliko občutljivost za najmanjše doze adrenalina (ki utesnjuje kapilare). Tu gre v večini primerov za zvečanje krvnega pritiska zaradi obolenja ledvic. Zaradi nepravilnega delovanja ledvic namreč zastajajo v krvi neke snovi, ki

povzročijo skrčenje krvnih posodic in s tem povečanje krvnega pritiska. Rdeči nadpritisek je značilen po zdravem cvetočem videzu, veliki zmogljivosti, nagnjenju k krvnim navalom v glavo, velikemu menjavanju krvnega pritiska ponoči in podnevi, po velikem srcu, širokih perifernih krvnih posodicah in majhni občutljivosti za adrenalin.

MCRNAR STANKO

DAVORIN RAVLJEN

Vrokah imam karto, zelenkasto razglednico iz leta osemnajste-ga, na njej je upodobljena šuma na Savini nad Hercegnovim in zadaj napisano: Tukaj počiva Stanko. Bil je mornar. Šrapnel ga je ubil nekaj tednov pred osvobojenjem. Daleč dol je njegov grob, bog ve kako zapuščen, morda že čisto pozabljen.

V mladem poletju me je pot privedla v Boko Kotorsko. Vsrkal sem vase balzam krajev, odmaknjenih od sveta s tiho tišino, kakršno je mojster Boecklin nanesel na svoj »Otok mrtvih«, prevzet od blage, pobožne idiličnosti otočka Gospe od Škrpjela.

Poln je avtobus, ki pridrvi krepko preizkušen z lovčenskih serpentin. Na poti okrog Boka se kar poigrava s cesto. Lahko, saj je lepa, zglajena, vendar čudovito vijugasta. Ni minula cela ura, ko sem jo premeril v trebuhu avtobusa, mimo Perasta in Risnja in še desetih drugih krajev, ki jih v svojih razritih zalivih skriva Boka Kotorska. Eno postajo pred Hercegnovim, kjer se Boka spet odpira v široko morje in v svet, pred mornariško bolnico v Meljinah, izstopim. Gruča mornarskih narednikov je ob cesti v slovenskem pomenku.

— Povejte mi, prosim, kod vodi pot na Savino?

— Vi iščete grob kakega mornarja?

— Iščem. Grob mornarja Stanka. Tega in tega...

V pisarni bolnišnice prelistamo debele stare knjige vojnih zapiskov in srečno najdemo zapisano: 2. oktobra 1918 je padel pred Dračem in je bil kot mrlič prepeljan semkaj v trdnjavsko bolnico št. 2. Služil je pri 9. četi, na ladji Nj. Vel. »Ostrostrelec«. Smrt je povzročilo obstreljevanje Drača od strani italijanske mornarice. Pokopan je bil 4. oktobra 1918.

Z glavne ceste se polahkem vzpenjamo mimo studenčka v objem prirodne-ga parka Savine. Skromno pogledava iznad drevja kupola pravoslavne samostanske cerkvice. Spredej na travnati terasi se svetlo dviga obelisk:

NARODNIM MUČENICIMA
ZAHVALNI BOKELJI

Spomenik žrtvam avstrijskega divjastva, ustreljenim v letih 1914 do 1916. Devetnajst nesrečnih, častnih imen je vklesanih v kamen in pod njimi govori pesnik-knez Njgoš:

Luča će se večno prizirati
na grobnico vašo osveštano.

Še posebej je zapisano, da sta 26. septembra 1925 kralj in kraljica posetila savinski samostan in spomenik.

Vse bi bilo nekako otožno, če se ne bi s strastnim žgolenjem oglašali krljati pevci po gostem vejevju in grmičju, ko se ne bi visoko nad nami bočilo nebo kakor sama sinja svila, spodaj pod nami pa morje, lahko pljuskuje ob bregove stare trdnjave in pred prag bele-ga mesta, ki je na terasah zraslo v hrib, Hercegnovega.

Nad njim smo, na vrhu hriba, na vrhu Savine. Ozračje je prepojeno z vonjem sveže pokošene trave. V ograjenem vrtiču pod nami zori južno sadje. Visoko zadaj za nami pa se v strnjenem oklepu dvigajo sivi, mrki gorski velikani. Orjaška družba Orjena in Lovčena. A tu-le na lahno nagnjenem pobočju, ob cesti, zarežani v rjavkasto zemljo kakor širok jarek, je vojaško pokopališče. Gosto poraščena njiva v vojni umrlih in padlih mornarjev in drugih vojščakov. Ciprese tugujejo nemo, tu in tam se je razrasla smokev, redko cvetje se duši med travo, s kamenitih križev odpadajo pločevnaste tablice.

Iščemo, merimo, štejemo. Ne najdemo, kje je pokopan mornar Stanko. Da, morda počiva tamle pod smokvo, številka iz one debele knjige v bolnišnici bi se nekako skladala s številko v katastrskem seznamu pokopališča. Morda je tu, lahko pa tudi, da ga ni in da na njegovem mestu trohni kak musliman, Madžar, Poljak. Tudi na tem pokopališču so se prečudno mešale usode mrtvih vojščakov. Pokopališče na Savini bi še prav posebno lahko dalo snovi popisovalcem grozot svetovne vojne: kako so možé in mladce, pešake in kanonirje, mornarje in letalce ubijali drobci granat, kako jih je kosila griza in kako so jih v tropah ubijale eksplozije ali druge nerodnosti pomanjkljive avstrijske vestnosti. V skupnem grobu so tudi oni, ki so jih izvlekli iz neke torpedirane podmornice.

Vse preiščemo, groba mornarja Stanka pa ne najdemo. Sonce se že nagiba daleč na laško stran, z zapadnih hribov legajo dolge sence v Kotorski zaliv, naglo minevajo ure svetlega popoldneva, kmalu bom moral na ladjo, k povratku. A ne da se mi. Trdovratno iščem, odgrinjам travo, štejem grobove. Na tem pozabljenem pokopališču sem kakor doma. In v tej osamelosti čutim, da je nesreča mornarja Stanka še večja, kakor sem jo bil tehtal prej, preden sem se podal iskat njegov grob.

★

Kakšen fant je bil to! Visok, vitek pa širokih pleč. Veseljaški. Saj vemo, da mu šola ni dišala in da že v mladih letih ni ostal odgovora dolžan nikomur, razen gimnazijskim profesorjem. Na učiteljišču je prodal gosli, zapravil denar za vožnjo in pešačil do smrti lačen iz Maribora domov v Savinjsko dolino. Potem je šel k mornarjem. Ti svetlo življenje mornarsko, polno luči in poti, trpljenja in brezmejne razposajenosti po vseh koncih sveta!

S smehom in tugo smo brali Stankova pisma, tako presrečno napisana pisma iz mornarske šole, z manevrov, z dalj-

nih potovanj po širokih oceanih, od severa in juga, izza Indije in Kitajske.

Ob vojni, ko so na frontah že v trumah cepali, je pisal domov: »Nam ne gre slabo. Vsega imamo zadosti, tudi cigaret in tobaka. Dekleta mi pišejo iz vseh krajev avstrijske monarhije, še slike mi pošiljajo. In če mi katera ni všeč, ji sporoči moj tovariš, da sem padel. Že trikrat sem padel...«

— — —

Nazadnje je le prišla nesrečna avstrijska odprava pred albanski Drač. Vsi so imeli radi mornarja Stanka, hrabrega poveljnika topov na »Ostrostrelcu«. Kaj je pomagalo! Edino kapitan ga je na tihem črtil. Ko so jele padati italijanske granate, je moral biti Stanko povsod.

Pozneje so njegovi tovariši pisali domov:

— In škodo, ki jo je napravila laška granata zadaj na ladji, je moral Stanko takoj preiskat. Ni bila znatna. Že se je vračal na svoje mesto, ko je komaj tri metre pred njim eksplodiral laški šrapnel. Ubil je Stanka s štirimi tovariši na mestu. Stanko je takoj izdihnil, kajti strel mu je gladko odrezal glavo nad usti, tako da je njegovo truplo ležalo

ANGLESKE VOJNE LADJE V BOKI KOTORSKI

tu, njegova glava pa nekaj korakov stran. Umrl je tako naglo, da pač ni niti malo utegnil razmišljati o svoji smrti. Zdaj je pokopan na pokopališču junakov. Tam, kjer smo se večkrat z njim sprehajali in je še sam dejal: Na tem prekrasnem kraju bi počival rad.

Ko so doma prečitali pismo in jim je mornariško poveljstvo še sporočilo, da so ga pokopali zavitega v zastavo, je mati med solzami vzdihnila: »Siromak, pred opoldansko uro je umrl, pa tako rad je jedel!«

Štirinajst dni po njegovem pogrebu je z Lovčena zaplahutala nad temi silnimi kraji, nad tem našim sinjim morjem svoboda. Svoboda, ki se je bil zanjo Stanko gromko, prešerno oglašal, ko je bil nekaj mesecev prej na dopustu v domačih krajih, v Celju in Savinjski dolini. — »Živeła Jugoslavija, živeła jugoslovanska deklaracija!« je takrat vpil s

tovariši po celjskih ulicah. Seveda, vse to je izvedel kapitan na »Ostrostrelec«.

Zaman je bilo moje iskanje na otožnem pokopališču na Savini. Ali pa tudi ne! Ko sem stopal v krvavo zlato večerni zarji s Savine preko teras belega mesta k morju, me je spremljal spomin na mornarja Stanka tako živo, kakor da je on sam vesel, nasmejan z menoj, ob moji desni. Preko groba slovenskega fanta, ki ga nisem našel, sem k srcu privezal te tople, prekrasne kraje naše-ga juga.

Pozneje doma so mi povedali: »Saj vendar ne počiva na pokopališču na Savini, marveč v Tivtu. Tista karta je zmotna. Odposlal jo je bil tovariš, preden so Stanka pokopali.«

Nič zato. Rad, srčno rad pojdem še kdaj nazaj proti Boki Kotorški, da najdem grob mornarja Stanka.

DOŽIVLJAJI V DŽUNGLI

FRANK BUCK

37. POGLAVJE

TEZAVNA ZDRAVNIŠKA POMOČ V SAMOTNI DŽUNGLI

Nudenje prve zdravniške pomoči se v moji stroki ne omejuje izključno le na človeška bitja. Često zaide lovec na divje živali v položaj, kjer mora pomagati tudi bolni živali.

Najprej naj omenim, da se vse vrste prevoza v azijski džungli vrše z volovsko vprego. Zato se največ uporablja grbasti indski bivol, ki se v živaštvu naziva zebu.

Poleti l. 1931. sem prevažal po samotni džunglski stezi tigra, ki sem ga bil premestil iz pasti v eno težkih domačih kletk, zbitih in povezanih z ratanom. Kletka je bila nažožena na preprostemu vozu, kot jih tam običajno porabljajo domačini, v katerega sta bila vprežena dva bivola. Dogodek se je odigral v severnem Johoru. Vozila sva z Alijem progasti tovor v Seni, kjer sem imel že pripravljeno lepo zbirko živali, ki sem jo nameraval v kratkem prepeljati v Singapore. Tiger, izredno lep vzorec, je bil zadnji član, ki sem ga nameraval priključiti zbirki.

V malajski džungli je skritih v visoki travi vse polno blatnih jam. Običajno nastajajo te jame kot posledica podzemeljskih izvirov, nad katerimi se zemlja usede. Včasih so tudi po več kvadratnih metrov velike. Večinoma so pa manjše. Neke so napolnjene z vodo, druge so le udrtine v tleh, zasu-te s pol do tri četrt metra globokim masnim blatom. Globoke so od 1 do 3 metrov.

Škripajoč se je premikala naša kletka po samotni poti in pravkar smo iskali sled v džungli, ki bi nas pripeljala k našemu cilju, ko nam je hipoma izginil na desni strani vpreženi bivol izpred oči. Vgreznil se je v eno teh z blatom napoljenih jam. Bivoli so v teh vozilih upreženi ob oje z lesenim jarmom, ki jim leži preko vratu, okrog vratu imajo pa poleg tega še ovito posebno vrv. Naš nesrečni vol, čigar glava je ravno še molela iz zemlje, je obvisel na vrvi svojega jarma, tako da mu je pretila neizogibna smrt zadavljenja.

Ko se je bivol vgreznil, se je voz sunkoma stresel, tako da sva z Alijem, korakajoč tik ob vozu, kar odietela po tleh. Kmalu sem pa bil na nogah in prvi moj pogled je veljal vrvem, s katerimi je bila povezana kletka, ali niso zaradi sunka mogoče popustile, nato sem šele stopil k izdajalski jami, kjer je naš bivol z ven štrlečimi očmi in na široko odprtim gobcem obupno lovil s prednjimi parklji oporišče, da bi se lahko dvignil z jame, kar pa je bilo brezizgleden poskus. Preostajala je samo ena rešitev: potegniti sem svoj veliki nož izza pasa in prerezal vrv, ker bi se sicer žival zadušila v najkrajšem času.

Sedaj je bivol čisto zdrknil v jamo ter izginil iznad zemeljske površine. Usedlina na dnu je bila tako mehka, da se tudi tam ni mogel obdržati na vrhu.

V bližnji okolici je delalo na polju šest Malajcev. Poklical sem jih in kmalu so bili v diru pri meni. Povedal sem jim svoj načrt in bili so takoj pripravljeni, da mi pomagajo.

Izvelkel sem svojo vrv, ki jo uporabljam kot laso, ter zadrnil njeno zanko za rogove živali. Nato sem naročil Aliju, naj spleza na drevo z močnim deblom, čigar veje so visele nad jamo. Vrgel sem drugi konec vrvi Aliju, ki jo je zagnal preko veje. Vsa deveterica, to je šest poljskih delavcev, Ali, vodnik in jaz smo pograbili za doli viseči konec in počeli z vso silo vleči za vrv. Kljub temu nismo mogli premakniti živali, katere prestrašeno mukanje je postajalo, čimbolj se je ugrezala v blato, vedno glasnejše. Prav lahko bi dvignili žival samo zaradi njene teže, ker 500 kg ni tako strašna teža, da je ne bi moglo 9 mož premakniti. Vendar nam to le ni bilo mogoče, ker so nam manjkale potrebne priprave. Ni nam preostajalo drugega, kot da držimo vrv napeto le toliko, da se žival ne bi še globlje pogreznila.

Poslal sem Alija, naj se ogleda še za kako pomoč, medtem ko smo ostali držali bivola nad blatom. Služabnik se je vrnil za kake četrt ure v spremstvu štirih kitajskih drvarjev. Vseh 13 nas je ponovno poskušalo reševanje. Naše združene sile so slednjič le izvlekle bivola iz neprijetnega položaja.

Bil sem prav začuden, ko sem opazil, da je žilava žival ostala skoraj nepoškodovana. Zadnjih nog se ji je dr-

žalo res polno črnega blata, ki ji je segalo že nad višino prednjih nog, razen tega pa ni dobila nobenih drugih poškodb.

Kmalu nato smo romali naprej proti Seniju.

Pred nekaj leti sem kupil tigra, ki ga je ujel malajski domačin v kraju Indragiri v pragozdu otoka Sumatre. Potreboval sem žival, da bi spopolnil dvojico, ki sem jih že sam ujel. Imel sem naročilo za tri take progaste mačke in bil sem zelo vesel, da sem lahko svoj plen pomnožil s to živaljo. Zelo se mi je mudilo, ker sem moral še najti celo vrsto drugih živali, ptičev in kač med njimi, in bližal se je že skoraj dan, ko bi moral odpotovati v Zedinjene države.

Tiger je prispel na majhnem holandskem parniku, ki vrši tedenski promet po reki Indragiri ob vzhodni obali Sumatre in odtod v Singapore. Poslal sem svojega preizkušenega Alija, da ga vzame z ladje. Natovoril ga je na svoj sampan ter ga srečno izkrcal v Singaporu. Odtod smo ga pripeljali s tovornim avtomobilom v stajo v Katongu, oddaljenem kakih 8 milj odtod.

Zatostoval je samo en pogled na žival, da sem ugotovil na njej poškodbo, ki je pa ni imela, ko sem si jo ogledal na Sumatri pred nekaj tedni. Med dvema kremplji na levi zadnji nogi se je videla široka gnoječa se rana. Po njej je mrgoleto črvov in ličink, tako da mi je postalo jasno, da mi bo žival ali poginila na zastrupljenju ali pa mi bo ostala pohabljen, če hitro kaj ne ukrenem. Tamošnji domačini so znani, da ne poznajo najmanjše čistoče v negi živali. Če se jim naravnost ne ukaže, se prav redko zgodi, da očistijo kletko. Nevarna bolezen mojega tigra je verjetno nastala iz kake praske.

Vzel sem dolg bambusov drog, ovil junjo okrog njegovega konca in ga pomočil v neko raztopino, katero sem si napravil iz nekaj vode in močnega protiseptičnega sredstva. Toda to delo je pomenilo le izgubljanje časa. Veliki divji tiger, čigar zla volja se ni nič poboljšala zaradi rane, ni hotel ničesar videti za mojo skrb. Ko sem vztrajal pri svojih načrtih, se je zagnal v pačico ter odgriznil obviti konec. Moral sem pač najti drug način za lečenje te grde rane. Slednjič mi je prišlo na misel, da bi uporabil malo kovinsto brizgalno. Omislil sem si eno v Singaporu in poleg nje še tenko, fino

gumasto cev, ki je brizgala ozek curek vode 4 do 5 metrov daleč. Več ur sem se vežbal z brizganjem v tarčo, dokler nisem bil v tem poslu že popolnoma izvežban.

Tedaj sem napolnil brizgalno z anti-septično tekočino ter jo spravil v pogon proti tigrovi rani. Najprej se mi je žival renče vedno izmaknila, kakor pri prvem poskusu. Slednjič se mi je posrečilo, da sem jo le pravilno zadel. Čistilni curek je brizgnil prav v sredo gnoječe se rane. Zadel je s tako silo, da je odletela kar cela pest ličink. Tiger je zarjovel od jeze. Gotovo mu ni preveč ugajal pekoči občutek, ki ga je povzročila jedka tekočina, ki sem jo uporabljal kot zdravilno sredstvo. Več kot uro nisem mogel ničesar več z njim početi. Neprestano se je smukal ob železni rešetki, skušajoč mi kolikor mogoče delo otežiti. Toda moj prvi uspeh me je tako ojunatil, da sem sklenil, da bom še naprej poskušal s

svojim eksperimentom. Po dolgotrajnem in potrpežljivem trudu se mi je posrečilo rano izprati. Tri tedne sem tako žival dnevno izpiral in ko se je pričelo kazati zdravo meso okrog rane, tedaj sem malo razredčil svojo tekočino. Že po tednu se je žival tako navadila na zdravniško nego, da se ni niti ganila, če sem jo pričel oblivati s svojim zdravilom, kadar je ležala. Ni minulo dolgo, ko je gnojno mesto popolnoma izginilo in džunglska mačka je bila spet zdrava. Izgubila je sicer en krempelj, toda kljub temu je zdrava: vso svojo živahnost in okretnost, kot jo je imela prej.

Pripeljal sem svojega invalida v Ameriko v prav sijajnem stanju ter ga prav ugodno prodal v neki živalski vrt. Zdravniška pomoč mu je verjetno rešila življenje, meni pa — investicijo.

DALJE

(COPYRIGHT BY KING FEATURES SYNDICATE)

ČLOVEK IN DOM

POSPRAVLJANJE STANOVANJA IN NEGA OPREME

»Kako nepotrebno in neumno delo,« se jezi natihem kmečko dekletko, ki pride v mesto služiti, ker je lastni dom ne more več rediti, ko pospravlja gosposke sobe in briše prah po pohištvu. Brezbrizčno, z nevoljo, drsa s čunjo po polirani mizi, bufetu, glasovirju in stoli. Pa tudi štiri-najstletna domača hči, ki mora vsaki pomagati materi pri gospodinjstvu ni mnogo drugačnih misli, čeprav je že pri tem nekoliko previdnejša zaradi materinskega opominjevanja: delaj lepo in pazi, da česa ne pobiješ in ne pokvariš! Kmečko dekletko se bo polagoma priučilo, da se z gosposkim pohištvom ne sme tako ravnati, kakor doma z javorjevo mizo in klopmi okoli nje, posebno, ko jo bo gospodinja klicala na odgovor zaradi prask in madežev, vdrtin in oškrobov, ki jih je zadala pri snaženju in pospravljanju pohištva, posodi, porcelanu in steklu. Domača hči bo vedno bolj spoznavala, da so delj hišne opreme dragocenost, ki ostane trajne vrednosti le, če jo snaži in neguje skrbna roka. Iz male brezbrizne dekletce se bo razvila pridna gospodinja. Zadržala se bo zavedati, da je treba za nabačo vseh hišnih in gospodinskih predmetov in potrebnih denarnih žrtev. Pod njenim skrbnim ravnanjem bo postajal vsak predmet od dne do dne lepši, dobil bo polagoma tako rekoč dušo in prirasel

k hiši, odnosno k družini. Pohištvo in vsa hišna priprava potrebuje nege in sicer tem večje, iz čim plemenitejšega je materiala.

Začnimo pri kuhinji. Pri današnji, belo lakirani kuhinji. Za snaženje tega pohištva ne bomo rabili jedkega luga in sode, niti krtače. Pripravili bomo mlačno milnico in mehko krpo. Drgnili ne bomo, le koder je nujno potrebno, bomo previdno porabili prašni pesek. Čim umijemo pohištvo z milnico, ga bomo izptaknili z drugo čisto, mehko krpo, namočeno v čisti vodi, nazadnje pa zličili s suho volneno krpo, da se bo spet svetilo. Še bolje ohranimo laku lesk, če ga snažimo z brezbarvnim, tekočim parketnim voskom, ki jako lepo osnaži lakirano pohištvo.

S poliranega pohištva obrišemo prah najlepše z mehko flanelasto krpo, ki jo navlažimo nekoliko z oljem. Dandanes dobimo v trgovinah tudi neko prah sesalno tekočino, s katero navlažimo prašne krpe za parkete in pohištvo. Steklene plošče in šipe na oknih najlepše očistimo s sidolom. Morebitne ocnate madeže s stekla odstranimo lepo z odrabljeno razirno britvico.

Svilene senčnike čistimo z mehko krtačo, ki jo imamo samo za tako uporabo. Morebitne madeže izčistimo z benolnom. Nesnago od muh z čisto, mlačno vodo, v katero prilijemo nekaj kapljic salmijaka. Prav tako tudi senčnike iz pergamentne

ga papirja in okvirje slik.

Marmornate plošče hitro in lepo osnažimo s krpo namočeno v petrolej, nato izplaknemo z mlačno milnico, zažadnje pa zdrgnemo z mehko volneno krpo. Za marmor ne smemo nikoli uporabljati peska ali kakih kislin. Limonina kislina marmor tudi izjé, zato ne smemo na plošče nikoli položiti prerezane limone. Moten in zameglen marmor kamnosek lepo zliči, da je kakor nov. Emajlirane kopalne kadi, lijak v kuhinji in porcelanaste ali emajlirane umivalne skledé sčistimo prav tako s krpo namočeno v petrolej ali bencin, nato pa izplaknemo s mlačno vodo, v kateri raztopimo nekoliko sode ali luga.

Lončene peči umijemo z vodo, v kateri smo kuhali v oblicah krompir, pa tudi s sidolom, po katerem se svetijo kakor nove. Ploščice ob štedilniku, ki so ob robovih pri železnih obitkih, ki jih snažimo s smirkom, počrnele in jih z vodo ne moremo izmiti, očistimo najlažje in najlepše s krpico namočeno v bencin ali petrolej. Štedilnikovo ploščo, potem ko je dobro umita, nadržgemo s kožo od slanine, nato pa s suho krpo zličimo, da se svetli.

Pa tudi sobnih rastlin ne smemo pozabiti. Ako jih redno ne čistimo, tedaj nam jih prah kaj kmalu pogrdi in uniči. Po stavimo jih večkrat na rahel dež, če pa to ni mogoče, jih z razpršilko in čisto, postano vodo izperimo.

Metle, omela, krtače za lase in obleko moramo tudi večkrat osnažiti. Navačne lesene metle izperemo v čisti mrzli vodi, jih dobro otresemo in postavimo pokonci, da se hitro osuše. Najbolje na sonce ali na propih. Če se metla hitro ne posuši, začne slama plesniti in gniti, in metla kmalu razpade. Omela iz žime po vsaki uporabi dobro izprašimo, od časa do časa jih moramo pa tudi oprati v topli milnici in izplakniti v čisti vodi. Razume se, da bomo tedaj tudi držala od metel in omel oribali in oprali.

V krtačah za lase, obleko in obutev se kmalu nabere nesnaga. Z vročo milnico in lugom jih ne smemo snažiti, ker bi jih pokvarili. Najbolje jih osnažimo z bencinom. Od časa do časa jih moramo pa vsekakor temeljito dezinficirati in osnažiti. Tedaj pripravimo vročo milnico, jih pomakamo samo do deščice yanjo in z drugo roko narahlo izmilvamo sčetine, nato hitro preplaknemo v čisti vodi in postavimo na sonce pokonci, da se čimprej posušijo. Krtačo za parkete ostrgamo z železno krtačo, izdelano iz šrobnih žebčev, potem pa z bencinom ali terpentinom.

Ako gospodinja pomaga ali celo od časa do časa sama snaži in neguje svoje stanovanje, tedaj šele zna in razume vso svojo lastnino prav ceniti. Vsak predmet posebej vzljubi, ki tako rekoč zaživi pod njenimi rokami. Ako pa izroča svoje čmetje v oskrbo nevesčim in brezbržnim rokam postrežnice ali služkinje, ki mehalično in mnogokrat z jezo opravila svoj

posel, tedaj ji ostane vse nekako tuje, kakor hotelska oprema, in vsakih par let je pohištvo potrebno temeljite mizarske remedure.

X.Y.

ZA MISLEČE GLAVE

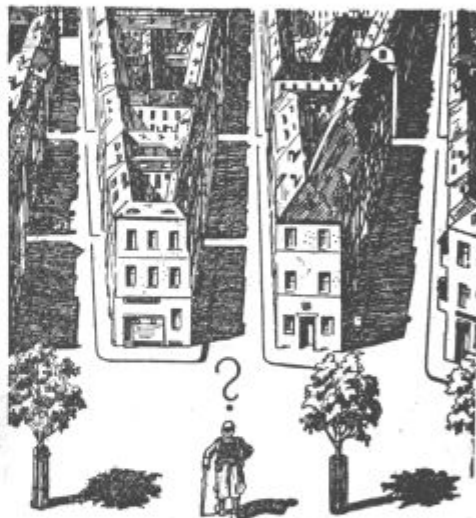
40

Pot ponoči

(PONATIS ZABRANJEN)

Svetla, mesečna noč. Skozl izumrle ulice tujega mesteca se z muko rine ranjen vohjak naprej. Iz daljave je slišati votlo bobnenje topov. Od časa do časa je slišati brnenje letal.

Počasi, počasi stopa ranjenec naprej. Rad bi do obvezovališča. Kaj mu je vendar dejal tovariš?

»Greš po glavni cesti do kraja, kjer se razcepi v tri ulice, in potem greš —«

Da, po kateri ulici je dejal oni, da mora iti, če hoče priti do trga, na katerem je obvezovališče? Po desni, levi ali srednji? Od konca glavne ceste je oddaljeno samo še 500 m. Pa katero pot naj si izbere? Na napačni bi si samo podaljšal trpljenje. Povprašati ni mogel nikogar —

— in vendar je vedel že po kratkem času, na katerem mestu je trg in na njem obvezovališče.

Kako to?

41

Nočni napad v Ameriki

(PONATIS ZABRANJEN)

Draguljar Harald Michelson je sedel ob nočni uri v svoji sobi, v 14. nadstropju nekakega nebotičnika, in je pisal svojemu klientu v Evropi pismo na pisalni stroj. Hipoma sta vdrla skozl vrata dva zakrinkana, težko oborožena možakarja in na njiju klic »Roke gor!« ni ostalo draguljarju nič drugega, nego da je s stisnjenimi zobmi

gledal, kako sta si iz svežnja njegovih ključev poiskala ključ do vzdane blagajne, jo odprla in izropala. Za nameček sta prerezala vse vode za telefon, svetlobno in alarmno napeljavo in ga zaklenila ob odhodu v njegovo sobo.

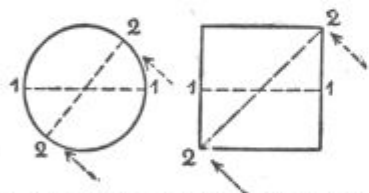
Zaman je skušal Michelson odpreti vrata. Kako naj bi opozoril ljudi na svoj položaj in doživljaj? Odprl je okno in pogledal na cesto. Niti enega človeka ni bilo na njej. Tudi poslopje na oni strani ceste je prazno. Michelson ve, da je komaj sto korakov dalje policijska straža, ki bi lahko takoj začela zasledovati roparja. Zavpil je. A njegov tenki glasek ni segel tako daleč. Kaj na stori, da alarmira policijo, še preden razbojnika ostavi hišo? Njiju avto stoji še pred njo. Tedaj mu šine v glavo dobra misel — in nekoliko sekund pozneje so zažvižgale signalne piščalke policijske straže skozi noč. Začelo se je zasledovanje in Michelson je imel zadoščenje, da so mu čez kratek čas vrnili uropano blago. Seveda je moral za to žrtvovati drug, čeprav ne tako dragocen predmet.

Kaj je bil storil Michelson?

Rešitev k št. 37

(Problem črnega stolpa)

Stolp je okrogel baš zato, ker kaže ob enaki oddaljenosti posnet od spredaj in diagonalno iste razsežnosti.

Če bi bil štirioglat, bi bil videti v diagonalnem pogledu (sl. 2.) v razmerju z višino dosti širši, ker bi bila daljica 2—2 v primeru z daljico 1—1, kakor nam kaže skica, znatno daljša.

Rešitev k št. 38

(Rekord s spremljevanjem godbe)

Vozač ni slišal med brzenjem s 350 m na sekundo nobenega glasu iz trobente, ker je vozilo drevilo hitreje nego zvočni val, zvočku je tako rekoč pobegnil. Ko je tempo vožnje padel pod 330 m na sekundo, je zaslišal posamezne zvoke trozvoka v obrnjenem vrstnem redu, kajti zadnji zvok ga je dosegel vendar najprej.

Rešitev k št. 39

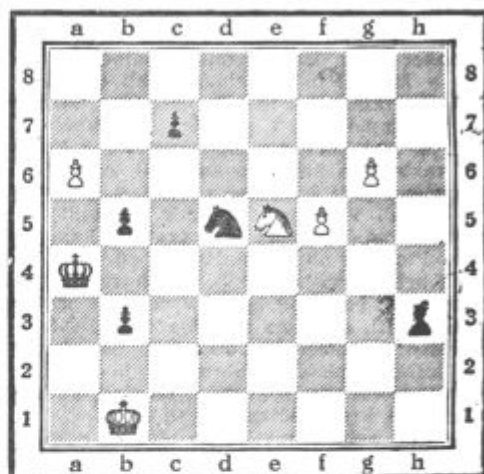
(Slab izgovor)

Ujede zagrabijo svoj pien vedno s krempji: kar je potepuh izpovedal, je bilo tedaj očitno izmišljeno.

PROBLEM 38

H. Rinck

Beli na potezi dobi

Rešitev problema 37

1. Lf2—d4.

HOLANDSKI PREGOVORI

Pogumen poskus je pol uspeha.

Ujedljivost tvojega prijatelja je boljša nego priliznost tvojega sovražnika.

Boljša je za en dan prezgodnja štev nego za dva dni prepozna.

Nobena ptica se ni dvignila še tako visoko, da ni morala spet k tlom.

Vtakni roko v svojo vest in poglej, da-li je ne izvlečeš črne.

Majhne stvari ugajajo majhnim dušam.

GLASBENI AKORD